

Новы Час

АЛЯКСАНДР КАМАРОЎСКІ

Стар. 4

АПАЛІТЫЧНЫ СІНДРОМ

Скончыўся тэрмін вылучэння прэтэндэнтаў ва ўчастковыя выбарчыя камісіі па выбарах у мясцовыя саветы дэпутатаў

Стар. 5

МЕГАЗОРКА З БЕЛАГА ДОМУ

Мішэль Абама знайшла сваё месца ў народнай палітычнай культуры

Стар. 13

ДАЧКА ВІТАЎТА

Стар. 15

ЧЫТАЙЦЕ

Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

ТРАГЕДЫЯ ГАІЦІ

Рэпартаж нашага карэспандэнта
Алега Новікава

▶ З НАГОДЫ

СІЗІФАВА ПРАЦА?

Акцыя пратэста супраць указа № 760. Мінск, 21 студзеня 2008 г. Архіў

Вольга ХВОІН

Любяць беларускія чыноўнікі ствараць сабе ды жыхарам сінявакай проблемы. А пасля іх герайчна сумесна пераадольваць. На пачатку сакавіка з'явілася інфармацыя, што індывідуальным прадпрымальнікам сёлета могуць вярнуць права прыцягваць наёмных працаўнікоў, якія не з'яўляюцца членамі іх сям'і або бліzkімі сваякамі.

Адпаведны пункт ужо ўключаны Міністэрствам эканомікі ў план лібералізацыі на 2010 год, які зараз актыўна абмяркоўваецца ўрадам і бізнес-супольнасцю. Аднак тады для чаго трэба было намотваць не-

рвы на кулак у 2007–2008 гадах?

Тады па краіне пракацілася хвала вулічных акций пратэсту ПП супраць 760-га Указу кіраўніка дзяржавы, які абмяжоўваў у тым ліку і колькас-

ць наёмных работнікаў у дробных прадпрымальнікаў. Між іншым, з-за тых акций пратэсту было асуджана па крымінальных артыкулах больш за дзесяць чалавек. Людзям паламалі жыццё, папсавалі здароўе, бізнес. А цяпер такі рэверанс: маўляў, памыліўся, сітуацыя вымагае вяртання на старыя колы. Не па сваёй волі чыноўнікі пайшли на саступкі — эканамічны крызіс выявіўся значна больш дзейным аргументам за меркаванне тысяч беларусаў. Патрабна ажыўляць эканоміку, плаціць заробкі, змагацца з беспрацоўем — вось і прагнуліся. Але ж ці надоўга?

Яшчэ ў снежні мінулага года прадпрымальнікі даслалі кіраўніку дзяржавы і юрады зварот з просьбай разгледзець магчымасць адмены ПП з 1 студзеня 2010 года ўсіх амежаванняў па найму працаўнікоў. И вось Мінэканомікі абвясціла, што гатавае падтрымкаць гэту ідэю, і нават уключыла яе ў план лібералізацыі. Але чакаеца, што права прыцягваць да ажыццяўлення прадпрымальніцкай дзейнасці трох наёмных працаўнікоў будзе прадстаўлена прадпрымальнікам толькі на перыйяд да 31

снежня 2012 года. Магчыма, на той час у краіне будуць абсалютна іншыя ўмовы і бізнес-клімат, і праблемы з наймам работнікаў ПП мець не будуць. Але сёня ніхто нічога гарантаваць не можа. Даўжак не прыгадаць народную мудрасць пра турму ды суму — у Беларусі заракацца ад гэтага як мінімум наўні.

Але ці насамрэч гэты метад дзейны ды выведзе дробны бізнес на грэбень эканамічнай хвалі? Не — гавораць эксперты. Болечышца не сама хвароба, а яе наступствы. «Калі б падатковая сістэма і агульныя ўмовы працы прадпрымальніцкай дзейнасці ў краіне бытлі больш лёгкімі, то не было б сэнсу ўводзіць амежаванні па колькасці наёмных работнікаў.

Менавіта такім чынам урад хадзеў вывесці дробны бізнес з ценю ды павялічыць грашовыя паступленні ў бюджет, — лічыць Аляксей Абрахай — эксперт юрыдычнай кампаніі «Прававы павераны». — У адэватных, спрыяльных умовах прадпрымальнік сам бы вырашаў, патрабнае яму ПП ці лепш зарэгістраваць юрыдычную фірму і выплачваць адпаведныя падаткі.

Знікла б сама прычына канфлікту. Але атрымліваецца, што дзяржава ўвесі час спрабуе вырашыць пытанне збору падаткаў праз скарачэнне актыўнасці прадпрымальніцтва, а не праз выкараненне праблем, якія мае бізнес. Гэта паказвае, што ў кіруючых вярхах у прынцыпе няма падыходу да решэння праблемы індывідуальных прадпрымальнікаў».

Да слова, па некаторых ацэнках, сектар дробнага бізнесу пасля ўвядзення амежавання па найму работнікаў страціў за апошнія два гады каля ста тысяч працоўных месцаў. Цяпер ПП гатовыя стварыць за

2010 год каля 65 тысяч працоўных месцаў у сферы гандлю і паслуг. Ламаць — не будаваць.

Зразумела і іншае: эканамічна палітыка і адпаведныя заходы ў гэтай галіне ў Беларусі грунтующа найперш на палітычным складніку, і ўжо потым на законах рынку. Прывяздзем яшчэ адзін прыклад, што ілюструе недастатковасць прымаемых мераў па спрашчэнні ўмоў вядзення бізнесу. 1 сакавіка 2010 года кіраўнік дзяржавы падпісаў указ № 127 «Аб унісенні дапаўненняў ва Указ прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 19 мая 1999 г. №285», паводле якога цяпер фармаваць нацэнкі і кошты ў рэстаранах, кафе, барах, што адносяцца да нацэначных катэгорый люкс, вышэйшай і першай, можна будзе адвольна, то бок з улікам кан'юнктуры рынку.

Аднак гэта зноў толькі паўмера. Эксперты лічаць, што варта цалкам адпустіць сферу грамадскага харчавання ў вольнае плаванне, а таксама спрасіць умовы для адкрыцця рэстаранаў, кафэ. Гэта дазволіць сфарміраваць канкурэнты рынак, які і будзе регулявацца за кошт попыту спажывца і бягучай правановы. Аднак, і гэтага было б недастакова, каб наблізіць наша — нятаннае трэба сказаць — грамадскае харчаванне да даступных коштав.

Напрыклад, высокія гандлёвые надбажкі на шэраг харчовых імпартных тавараў наўпрост упłyваюць на канчатковы кошт стравы, якую вам падаюць у кафэ. І нават з умовай канкурэнцыі яго ўладальнік будзе вымушаны трymаць цэннік, каб не сысці ў «мінус». Вось яны — звёны ланцулага адной праблемы, якую немагчыма вырашыць кропавымі метадамі.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

▼ НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

ГРОДНА. КАЗЮКАСЫ АБ'ЯДНАЛІ ЛІТВУ І БЕЛАРУСЬ

Традыцыйны кірмаш майстроў Казюкас у мінулы чацвер прайшоў у Гродна. Прыкладна ў тым жа фармаце, што ў Вільні, дзе свята доўжылася аж трох дні — з пятніцы да нядзелі. Многі з гродзенцаў, наведаўшы свае Казюкі, на выхадныя з'ездзілі і на Казюкі віленскія. І там, і там можна было паспытаць традыцыйныя кулінарныя стравы, згатаваныя па старажытных рэцептапах розных рэгіёнаў Літвы, а таксама бліжняга замежжа. Майстры прадставілі на продаж свае вырабы. Была разнастайная культурная праграма. Шапікі майстроў у Гродна былі больш ціплымі, а ў Вільні сёлета яны расцягнуліся аж да будынку Сейма, занялі фактычна ўесь праспект Гедыміна. Адбыліся імпрэзы і ў іншых частках старога горада, а на Лукішках прайшоў так званы «альтэрнатыўны Казюкас» з адмысловым моладзевым твістам. Пачынаючы з гэтага года кожны літоўскі Казюкас плануюць прысвячаць аднаму з этнарэгіёнаў Літвы. Сёлетні прысвечаны Дзукіі (рэгіён Літвы, які мяжуе з Беларуссю, а паводле літоўскіх этнографаў, распаўсюджваеца і на частку пайночна-заходняй Беларусі). На Ратушнай плошчы можна было пабачыць розныя інсталяцыі, прысвечаныя традыцыям дзукаў, выступілі народныя ансамблі, прадаваліся мастацкія выбары.

МЁРЫ. «ВЯСЕЛЬНАЯ» ВЫСТАВА

У гісторыка-этнаграфічным музеі прайходзіць «Вясельная» выставка. Выстава арганізавана Рэспубліканскай моладзевай грамадской арганізацыяй «Студэнцкае этнаграфічнае таварыства» і прайходзіць у рамках арт-праекта «Беларускі стиль», мэта якога — папулярызацыя народнай культуры, прымяненне яе каштоўнасцей у сучасным грамадстве. Сябры таварыства сабралі па Беларусі багата вясельнай атрыбууткі, якую вырашылі паказаць жыхарам розных гарадоў нашай краіны.

АШМИАНЫ. ШЧОДРЫ ПАДАРУНАК

Пяцьсот карцін падараўшы масквіч Мікалай Карніл ашмянскому краязнаўчу музею падчас наведвання з жонкай горада. Гэты чалавек калекцыянуе мастацкія карціны ўжо 40 гадоў. У яго калекцыі — творы вядомых майстроў і маладых мастакоў Расіі, блізкага і далёкага замежжа.

БРАСЛАЎ. РЭГІЯНАЛЬНЫ КОНКУРС

З мэтай папулярызацыі рэгіёна, яго прыродных, культурных і гістарычных асаблівасцей у гэтым годзе праводзіцца конкурс «Браслаўскі сувенір». На мэце стаіць распрацоўка брэнда Браслава і яго далейшае выкарыстанне ў рэкламных і прадстаўнічых мэтах. Арганізатары запрашваюць майстроў, мастакоў, дызайнероў узяць актыўны ўдзел. Прымаючыя вырабы, зробленыя ў розных тэхніках і накірунках (традыцыйныя і ўтыварныя вырабы, дэкаратыўна-ўжытковыя, мастацкія, скульптура, мастацкая фатаграфія і г.д.). Галоўная ўмова — наяўнасць на сувеніры сімвалу Браслава (назва, герб, памятныя даты). Свае працы ўдзельнікі конкурсу прадстаўляюць да 15 красавіка ў Музей традыцыйной культуры. Журы аценіць мастацкі ўзровень, судносіны з наяўленай тэматыкі, тэхналагічнае майстэрства. Пераможцы будуць называны ў час правядзення «Браслаўскіх зарніц» 29–30 мая. Яны атрымаюць дыпломы і грашовыя прэміі: за 1-е месца — 5 базавых велічынь, за 2-е і 3-е месцы, адпаведна, — чатыры і трох базавых велічынь.

ВІЛЕЙКА. ПАМЯЦІ КРАЯЗНАЎЦЫ

Памёр краязнаўца Анатоль Рогач. Ён працаўшы начальнікам раённых электрычных сетак. Неаднойчы выбіраўся ў раённы савет дэпутатаў. Але дзяржслужбу заўжды сумяшчала справай па аднаўленні беларушчыны. Ён быў лепшым знаўцам мінушчыны Вілейшчыны. Яго намаганнямі ў раёне паступілі памятнікі вядомым землякам: Піліпу Орліку, Ігнацыю Ходзьку, Нікадзіму Сілівановічу, Адаму Гурыновічу. Пазалетася быў адкрыты помнік паступантам 1863 года калі вёскі Любкі. Планаваў краязнаўца паставіць яшчэ адзін, на месцы іншага бою каліноўцаў з царскімі войскамі. Да не паспей. Анатоль Рогач памёр на 63-м годзе жыцця.

► З НАГОДЫ

НЕЗАЛЕЖНАЙ ЛІТВЕ — 20 ГАДОЎ

9 сакавіка амбасада Літоўскай Рэспублікі ў Беларусі ў гонар 20-годдзя незалежнасці краіны арганізавала святочны канцэрт у мінскай філармоніі.

Беларускую грамадскасць віталі літоўскі амбасадар Эдмінас Багданас, літоўскі і беларускі міністры культуры. Узгадваліся тыя падзеі ў даўній і найноўшай гісторыі дзвюх краін, літоўскага і беларускага народаў, якія сведчылі пра трывалыя сувязі паміж нашымі дзяржавамі, традыцыі добрауседства і супрацоўніцтва паміж народамі і асобамі. Цу-

доўны канцэрт, у цэнтры якога былі выступленні творчых груп і выканаўцаў Нацыянальнай школы мастацтваў Літвы, надалі асабліві настрой і цеплыню гэтаі сустэречы.

► дыялог

РЭЗАЛЮЦЫЯ ЕЎРАПАРЛАМЕНТА ПА БЕЛАРУСІ

10 сакавіка Еўрапарламент большасцю галасоў ухваліў рэзалюцыю, якая асуджае стан грамадзянскай супольнасці і нацыянальных меншасцяў у Беларусі.

У рэзалюцыі ўтрымліваецца патрабаванне вызваліць з турмаў палітычных актыўістаў Андрэя Бандарэнку, Івана Міхайлава і Арцёма Дубскага, зарэгістраваць праваабарончы цэнтр «Вясна» і партыю БХД, якім шмат разоў было адмоўлена ў легалізацыі.

Еўрапарламентары патрабуюць зарэгістраваць Саюз палякаў Беларусі на чале з Анжалікай Борыс і перадаць арганізацыі яе ўласнасць. Рэзалюцыя заклікае беларускія ўлады гарантаваць свабоду слова ў Беларусі, забяспечыць магчымасці для работы СМИ, а таксама адмовіцца ад намераў кантролюючых інтэрнэт.

Разам з тым рэзалюцыя акцэнтуе ўвагу на падтрымкы палітыкі адкрытысці і дыялога Еўрасаюза з Беларуссю, але пад умовай, што такі дыялог будзе весці да паліпшэння сітуацыі ў галіне правоў чалавека ў краіне.

Рэзалюцыя таксама нагадвае афіцыйнаму Мінску, якія магчымасці мае Беларусь у выпадку выканання дэмакратычных нормаў: падпісанне пагаднення аб супрацоўніцтве і партнёрстве з Еўрасаюзам, фінансавая дапамога ЕБРР, Еўрапейскага інвестыцыйнага банку, атрыманне чарговых крэдытаў МВФ.

Аднак пры гэтым у дакументе недвусэнсіональна падкрэсліваецца, «што далейшае парушэнне правоў чалавека і асноў законнасці ў Беларусі можа прывесці да перагляду стаўлення Еўрасаюза да Беларусі, уключна з вяртаннем санкцый».

► ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

ПРАВААБАРОНЦЫ ПАДСУМАВАЛІ ВЫНІКІ

Генадзь КЕСНЕР

Незарэгістраваны

Праваабарончы цэнтр «Вясна» 9 сакавіка прэзентаваў агляд-хроніку парушэнняў правоў чалавека ў Беларусі ў 2009 годзе. Агляд ужо выдадзены асобнай кніжкай.

Агляд-хроніка падрыхтаваны на падставе кароткіх паведамленняў у галіне правоў чалавека ў Беларусі за кожны месец 2009 года. На пачатку агляду даецца агульны аналіз грамадска-палітычнай сітуацыі ў краіне за азначаны перыяд, асвятыцьліваючы найважнейшыя падзеі і рэакцыі на іх з боку міжнароднай супольнасці. Прыводзяцца канкрэтныя факты парушэнняў правоў чалавека, на прыкладзе якіх можна прасачыць пэўную гісторыю барацьбы прадстаўнікоў беларускай дэмакратычнай супольнасці за асноўныя права і свабоды.

Як адзначаюць аўтары агляду, асноўнымі парушэннямі летася былі палітычна матываваныя крымінальныя і адміністрацыйныя пераследы, знішчэнне свободы слова, забарона мірных сходаў, адмова ў праве на асацыяцыю.

На словах кіраўніка «Вясны» Алесія Бяляцкага, беларускія праваабаронцы канстатуюць пэўную змену рэпрэсіўных інструментаў.

«У нас сапраўды стала менш людзей, якія пераследаваліся ў крымінальным парадку або якія «сядзелі на сутках». У той жа час у нас павілічылася колькасць людзей, якіх збівалі, у нас аднавілася практика прызыву ў войска палітычных маладых людзей, у нас з'явіліся такія рэчі, як прэвэнтыўнае затрыманне і вызыв людзей за межы горада перад нейкімі акцыямі, чаго раней не было. Ужо пры канцы 2009 года было відавочна, што пачынаецца прэзідэнцкая кампанія, і ўзровень рэпрэсій пры канцы года, у снежні, пачаў расці.

Пачатак 2010 года вызначыўся рэзкай канфрантацыяй і накручваннем сітуацыі з няўрадавымі арганізацыямі, у прыватнасці, з Саюзам палякаў на Беларусі, а таксама з правядзеннем акцый, калі яны жорстка разганяліся, напрыклад, у лютым. Таксама застаецца праўлема нерэгістраваны грамадскіх аўяднанняў — літаральна днімі чарговую адмову ў рэгістрацыі атрымала Асамблея няўрадавых арганізацый».

Юрыст Валеянін Стэфановіч звярнуў увагу на то, што дагэтуль у Беларусі не вырашана пытанне адмény ганебнага артыкула 193-1 Крымінальнага кодэкса, які прадугледжвае крымінальную адказнасць за дзеяньні ад імя незарэгістраванай арганізацыі.

Паводле Алесія Бяляцкага, беларускія ўлады працягваюць парушаць Канстытуцыйную краіну, не выконваюць свае міжнародныя абавязкаўствы.

► КАНФЕРЭНЦЫЯ

АХОЎВАЦЬ ПОМНІКІ РАЗАМ

Аляксей ХАДЫКА

6 сакавіка ў Музеі беларускага народнага мастацтва (філіі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі), у будынку былога касцёла святога Мацвея ў Раубічах, прышла навукова-практычная канферэнцыя «Праблемы аховы і інтэрпрэтацыі помнікаў гісторыі і культуры. Узаемадзеянне грамадскасці і дзяржавы».

твам і людзьмі, якія прымаюць рашэнні, але на сёняшні дзень Міністэрства культуры вельмі зацікаўлены на наладжванні дыялога паміж Міністэрствамі культуры і грамадствам.

Пажаданне аднаўляць сувязі адрасавалася як шырокай грамадскасці, так і канкрэтнай арганізацыі, актыўнасці якой апошнім часам навідавоку — Беларускаму добраахвотнаму таварыству аховы помнікаў гісторыі і культуры (БДТАПГК). Менавіта яно і выступіла арганізаторам канферэнцыі ў межах культурніцкай кампаніі «Будзьма беларусамі».

Кіраўнік БДТАПГК Антон Астаповіч, гаворачы пра тэорыю і практику дзяржаўнай палітыкі па ахове спадчыны, звярнуў увагу на драматычна сутыкненне двух працэсаў. Практычнай рэгенерацыі гісторычнай культурнай прасторы супярэчца камерцыйнае выкарыстанне і хаатычнае будаўнічэсць засваенне аховных аб'ектаў і тэрыторый. У сітуацыі, калі адсутнічае дзейская інспекцыя па ахове помнікаў, закон не спрацоўвае. Прывіладам, уклюзінне летам мінлага года каля 270 аховных спісів у Брэсце

не выратавала некалькі з іх ад выстайління на аўкцыён. Спрыбы БДТАПГК ратаваць адварварскай перабудовы гісторычнага цэнтра Мінска зваротамі ў пракуратуру пра парушэнне закона пакуль ні разу не прывялі да рэальнага пакарання парушальнікаў.

Аляксандар Ярошэвіч, вядомы спэцъяліст у гісторыі старажытнай беларускага мастацтва, прывёў цэлы мартыралог твораў скульптуры і іканапісу, якія загінулі ў апошніх дзесяцігоддзях польскім пажараў, у асноўным у драўляных храмах.

Археолаг і гісторык Міхась Чарняўскі закрунуў тэму разбурэння археалагічных помнікаў «чорнымі капальнікамі». Колішні настаяцель раубіцкай каталіцкай парафіі Ігар Лашук узняў праблему вяртання быльх храмаў, у якіх размясціліся свецкія ўстановы, царкве. У прыватнасці, гутарка ішла пра касцёл у Раубічах, зачынены яшчэ расійскімі ўладамі ў 1866 годзе за спяванне прыхаджанамі патрыятычных гімнau падчас паўстання Каліноўскага.

Адказ на сформуляванне Антонам Астаповічам пытанне, што чакае Беларусь у будучыні — «ци небыцці нашай спадчыны, ці яе захаванне і паступовае адраджэнне» — залежыць ад уліку інтарэсаў усіх яго дзяржавы.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

НЕ СЛУХАЙ БАЦЬКУ!

Сяргей САЛАЎЕЎ

Наш народ любіць
святкаваць і ўмее гэта
рабіць. Але, як не дзіўна,
тры дні «свята жанчын» ніяк
не паўпльвалі на больш
працоўны настрой нашага
грамадства. Няўжо мы і
працаўаць любім і ўмее
больш, чым святкаваць?

Напачатку дзіўнае дзіва. Сябры нацыянал-бальшавіцкага руху Беларусі не знайшлі іншага часу, апроч 7 сакавіка, каб паведаміць грамадству пра свой сыход у апазіцыю да Аляксандра Лукашэнкі. Яны падтрымлівалі яго ад 1994 года — з тых часоў, калі Аляксандар Рыгоравіч стаў прэзідэнтам. 16 гадоў ім спатрэбілася для таго, каб расчараўацца ў палітыцы беларускага правадыра.

У прыватнасці, як адзначыў адзін з лідэраў нацболаў Яўген Контыш, раней актыўісты руху глядзелі на сітуацыю ў Беларусі «з сумненнем, але з надзеяй на палішненне». І патлумачыў: «Мы думалі, што крытыка злева будзе ўлічана дзейнай уладай. Аднак нам чатыры разы адмаялі ў рэгістрацыі, нам не давалі праводзіць акцыі. Зраза улада Беларусі выказае нерашучасць у пытаннях прызнання незалежнасці Абхазіі, Паўднёвой Асеціі і Прыднястроўя. І саюз Беларусі і Pacii пераўтварыўся ў папулізм».

Дый самі нацболы, паводле лідэраў, доўга трывалі. Практычна кожны другі актыўіст зведаў вобушук ці асабісты дагляд. Нацболы пазнаёміліся з цэнтрам ізаляцыі правапарушальнікаў на вуліцы Акрэсціна ў Мінску.

Некаторыя былі прыгавораны да штрафаў за дзейнасць ад імя незарэгістраванай арганізацыі. Улічваючы ўсё гэтыя факты, беларускія нацыянал-бальшавікі прынялі рапшэнне пайсці ў апазіцыю. «Нас не задавальняе міліцэйскае бязладзе, нас не задавальняе то, што адбываецца ў краіне, нас не задавальняе, што будзеца не «дзяржава для народа», а дзяржава для чыноўнікаў. І мы будзем дзейнічаць ад імя грамадзян Беларусі», — заяўві Контыш.

Прычым гэта — не вельмі прыемная навіна і для ўлады. Як было паведамлена, прыярытэтам для актыўістаў НБП застануцца вулічныя акцыі і радыкальныя акцыі «прамога дзеяння». «У апазіцыі няма будучыні, калі яна не будзе радыкальнай. Улады ж дзейнічаюць радыкальна, і ім можна супрацьпаставіць толькі радыкализм», — падкрэсліў Контыш.

Наколькі сур'ёзны гэты радыкализм, мы паглядзім. Але ж сам факт сыходу ў апазіцыю тых, каго шмат гадоў лічылі «ценявай баявой структурай» беларускай улады, кажа шмат пра што. Нават ім надакуыла спяваць «Слухай бацьку!», калі, па іх меркаванні, сам бацька іх не слухае. Дарэчы, заява пра сыход у апазіцию так і называеца: «Да пабачэння, бацька!».

Самога Аляксандра Рыгоравіча гэты пасаж, я думаю, не вельмі за-кране. Хутчэй, больш яго засмучаюць паразы на дыпламатычным фронце.

Яшчэ не сцерлася з памяці, як Лукашэнка «спазніўся» на інагурацыю новага прэзідэнта Украіны Віктара Януковіча. Калі спікер Вярховай рады Уладзімер Літвін абвясціў, што сядр прысутных прэзідэнтаў ёсць Лукашэнка, таго ў зале не было, — камеры паказалі пустое месца. Лукашэнка прыехаў краху пазней, і ціха сеў у куточку. Злыя языкі кажуць, што гэтае «спазненне» было запланавана, каб пазбегнуць скандалу паміж беларускім правадыром і іншымі ўдзельнікамі інагурацыі. Сядр якіх былі прадстаўнікі Еўрасаюза і Польшчы. Якраз тады ў Беларусі ўзмацніўся скандал наконт Саюза палякаў на Беларусі.

Зраза амаль такім жа чынам дзейнічала Літва. Запрашэнне А. Лукашэнку ўзяць удзел ва ўрачыстасцях з нагоды 20-й гадавіны аднаўлення незалежнасці Літвы, што адбылася 11 сакавіка ў Вільні, было накіравана ад імя канцылярыі прэзідэнта Літвы. Але яшчэ раней за наўню пра гэта запрашэнне была распаўсюджаная іншая інфармацыя. Пра тое, што Сейм Літвы запрасіў на святкаванне першага кіраўніка незалежнай Беларусі, былога старшыню Вярховага Савета Беларусі Станіслава Шушкевіча.

Зразумела, што ўтакім выпадку ў святочных мерапрыемствах павінен удзельнічаць толькі адзін: або Шушкевіч, або Лукашэнка, бо ў іх, мякка кажучы, узаемная алергія. А паколькі запрашэнне Шушкевічу прыйшло раней, і ён пагадзіўся яго прыняць, то Аляксандру Лукашэнку ніякіх шансаў не заставалася. Афіцыйную беларускую дэлегацыю ўзначаліць намеснік прэм'ер-міністра Віктар Бура.

У пасланні ў адказ Лукашэнка «выказаў шчырую падзяку» літоўскому калегу за запрашэнне і адзначыў высокі патэнцыял далейшага развіцця палітычных, эканамічных і культурных сувязей у інтэрэсах беларускага і літоўскага народаў, паведамляе прэс-служба прэзідэнта. «Падкрэсліўшы важнасць умацавання дыялогу на вышэйшым дзяржаўным узроўні, прэзідэнт Беларусі пацвердзіў запра-

шэнне кіраўніку літоўскай дзяржавы наведаць Рэспубліку Беларусь з візітам», — гаворыцца ў паведамленні.

Зауважым, што, паводле паведамлення прэс-службы прэзідэнта, у падзяках Лукашэнкі на запрашэнне нямая віншавальных слоў з нагоды юбілею аднаўлення Літвой незалежнасці. І гэта таксама сімптаматычна.

Але навошта беларускаму правадыру ехаць на нейкія святкаванні і саміты, калі і тут можна павесляцца? Апроч таго, што Аляксандар Лукашэнка на нарадзе 9 сакавіка ў цэлым ухваліў прапанаваную ўрадам канцепцыю развіцця ігральнага бізнесу ў Беларусі, ёсць і іншыя людзі, якія здольныя яго рассмешыць.

Экстремальны турыст Пал Пальч Барадзін доўга насыціся з ідэяй адзінай валюты Саюзной дзяржавы. Не атрымалася. Зараз ён увогуле заяўві, што «мы ававязкова ўвядзем адзіную валюту ў межах Мышнага саюза». Але ён не паведаміў, у якім стагоддзі гэта будзе, бо зараз само існаванне Мышнага саюза знаходзіцца пад пагрозай. Нават існуе думка, што калі Расія не будзе прадаваць Беларусі нафту без пошлін, то і Беларусь адмовіцца ад уздзення адзінных пошлін з Расіяй — напрыклад, на аўтамабілі. І тады Мышны саюз спасцігне той жа лёс, што і Саюзную дзяржаву.

Дый беларускіх жартайнікоў хапае. Беларусь уступіла ў «практычную фазу рэалізацыі праекта па будаўніцтве атамнай станцыі», заяўві намеснік міністра энергетыкі Юрый Рымашэўскі 10 сакавіка ў Мінску на адкрыцці другой Міжнароднай спецыялізаванай выставы «Атамэ́спа-Беларусь». Паводле слоў намесніка міністра, зараз праводзяцца грамадскія слуханні па справаўдачы аўтэнцычнай ўздеяння на навакольнае асяроддзе (АУНА) у сумежных краінах. Ён паведаміў, што «актыўна распрацоўваецца нарматыўна-прававая база», пачата падрыхтоўка спецыялістамі для будучай АЭС.

Калі слуханні і «бла-бла-бла» — гэта практичная фаза, то я — кітайскі лётчык. Тым больш, што Літва ўжо дадлуп Беларусі на аналагічных слуханнях, і не факт, што таго ж не здарыцца ў Эстоніі, Польшчы і Украіне. Так што пра «практичную фазу» казаць як мінімум зарана.

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

АНДРЭЙ САННІКАЎ

Каардынатар «Хартыя-97» Андрэй Саннікаў агучыў 6 сакавіка ў Вільні падчас запісу перадачы «Форум» на тэлеканале «Белсат» свой намер балатаўаца на наступных прэзідэнцкіх выбараў, якія адбудуцца на пачатку 2011 года. Андрэй Саннікаў у свой час зрабіў добрую дыпламатычную кар'еру.

Будучы кандыдат у прэзідэнты нарадзіўся ў Мінску ў 1954 годзе (аднагодак дзеючага кіраўніка Беларусі), скончыў Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт. Напрыканцы 1980-х працаўаў у Сакратарыяце ААН у Нью-Йорку, затым у Міністэрстве замежных спраў Беларусі, быў дарадцам Місіі Беларусі ў Жэневе. У 1995 годзе Аляксандр Лукашэнка прызначыў Саннікава намеснікам міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь. Аднак праз год, перад самымі рэферэндумам, дыпламат і намеснік турынык чыноўнік сышоў у адстаўку. З таго часу Андрэй Саннікаў папоўніў апазіцыйны шэраг. З лістапада 1996 года з'яўляецца каардынатарам нефармальнай грамадской ініцыятывы «Хартыя-97», таксама цяпер займаецца арганізацыяй дзейнасці грамадской кампаніі «Еўрапейская Беларусь».

Раней пра намер удзельнічаць у прэзідэнцкай кампаніі заявіў эксп-насеснік старшыні партыі БНФ Алеś Michalevič.

ВІКТАР ГАНЧАРЭНКА

Барысаўская футбольная каманда БАТЭ пад кіраўніцтвам Віктара Ганчарэнкі стала ўладальніцай Суперкубка Беларусі. Гэты тытул разыгрываўся толькі аднойчы, 1994 годзе, — тады мінскія «Дынаамі» перамагло бабруйскі «Фандок». Сёлета ў барацьбе за кубак БАТЭ адолела наваполацкі «Нафтан». Лепшым гульцом пайдынку быў названы брамнік БАТЭ Сяргей Верамко. Барысаўскі клуб атрымаў перамогу ў Суперкубу Беларусі 15 тысяч долараў. Каментуючы сусцяру, галоўны трэнер

БАТЭ Віктар Ганчарэнка зазначыў, што «тытулаў зашмаш быць не можа». Цікава, што ў перапынку паміж матчамі кіраўніцтва клубу фактычна перадало атрыманыя за перамогу гроши алімпійскаму чэмпіёну Ванкувера. Фрытайліст Аляксей Грышына і яго трэнера Мікалай Казеку БАТЭ ўзнагародзіў за алімпійскую золата, у тым ліку і матэрэяльна. Аляксею ўручылі грошавы сертыфікат на 30 мільёнаў рублёў, яго настаўніку — на 15 мільёнаў рублёў.

Нагадаем, што ў 2008 годзе барысаўская каманда пад кіраўніцтвам Віктара Ганчарэнкі ўпершыню ў гісторыі беларускага футбола патрапіла ў групавы этап Лігі чэмпіёнаў.

ВІТАЛЬ АРТЫСТ

Галоўную рок-карону 2009 года — прэмію ў сферы альтэрнатыўнай музыки — атрымаў гурт «BeZ bilet».

лідэр якога з'яўляецца музыкант Віталій Артыст. Таксама калектыву перамог на наўмініцах «Альбом года» (альбом «Афрыка») і «Кліп года» (на песню «Афрыка»). «Я пакуль яшчэ не асэнсаваў, што азначае для нас гэта перамога. Паколькі для нас свята — гэта любы канцэрт, канктыкты з публікай. Лепшай ўзнагарода для нас — гэта запрашэнне зайграць на канцэрце», — перадае слова лідэра калектыву Віталя Артыста БелАПАН пасля абвяшчэння вынікаў конкурсу.

Калектыву працуе на беларускай сцэне ад 1998 года. За гэты час слухачам было прадстаўлена сем альбомаў, а творчасць «BeZ bilet» некалькі разоў адзначалася на «Рок-каранацыі». Так, калектыву быў прызнаны «Адкрыццём года» па выніках 2000-га. Тады падчас свайго выступу на «Рок-каранаванні» гурт зладзіў «урачыстасць адкрыцця» слоіка салёных агардкоў. Уражаны лідэр групы «Ляпіс Трубяцкій» і вядомы рок-музыкант Сяргей Міхалок падараў калектыву ўласную гітару.

Апроч «BeZ bilet», сёлета на цырымоніі «Рок-каранацыі» была адзначана творчасць Зміцера Вайцюшкевіча («Выкананца года»), гурта «Ляпіс Трубяцкій» («Песня года» — кампазіцыя «Ружовыя акуляры»), гурта «The Toobes» («Дэбют года»). Гурт «Крама» перамог у намінацыі «Традыцыі і сучаснасць», «Нейра Дзюбель» — у намінацыі «За вялікі ўнёсак у развіццё беларускага рока», «Князь Мышкин» — у намінацыі «За адданасць жанру». Рок-князёўнай была названая салістка калектыву «Naka» Анастасія Шпакоўская.

Лепшым «Поп-рок-праектам» стаў гурт «Open Space». У намінацыі «Праект года» адзначаны альбом «Тузін Гітоў. Перазагрузка», у намінацыі «Падзея года» — канцэрт «N.R.M.». Гурт «Нестандартны варыянт» атрымаў крышталічную карону ў намінацыі «Рэп-праект года», а «Жніў» — у намінацыі «Вяртанне года».

► ТРЕЦІ СЕКТАР

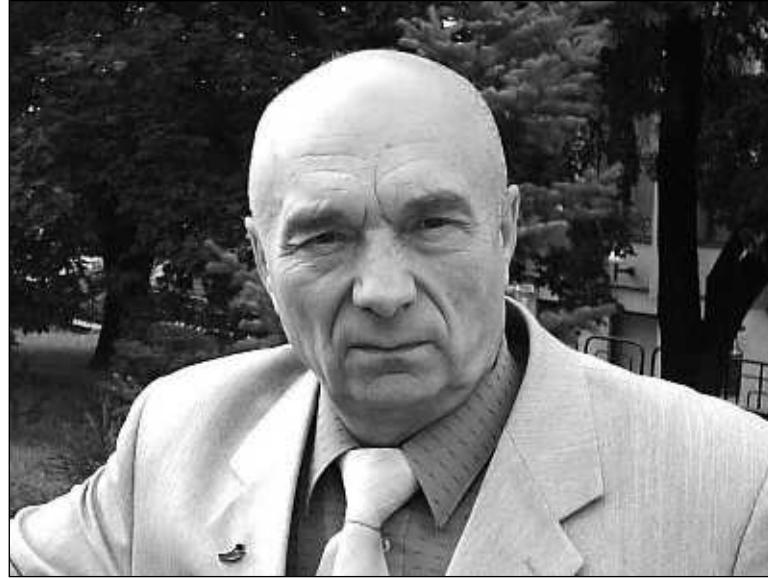
АЛЯКСАНДР КАМАРОЎСКІ

Аляксандар ТАМКОВІЧ

10 сакавіка распачаўся суд над Мікалаем Аўтуховічам. Герой нашага нарыса Аляксандар Камароўскі лічыць гэты судовы працэс палітычна матываваным. Сапраўдная прычына, на яго погляд, утым, што менавіта Мікалай Аўтуховіч быў адным з трох падпісантаў вядомага ліста презідэнту і ініцыятарам публічнай адмовы ад юбілейных медалёў, якія наша дзяржава прысвяціла 20-годдзю вываду савецкіх войскаў з Афганістана. Ад дзяржаўных узнагарод тады адмовіліся калі 10 працэнтаў «афганцаў», якія чамусьці было прынята лічыць найбольш моўным электаральным апрыышчам існуючай улады.

Пераезд пад прымусам

Аляксандар Камароўскі нарадзіўся 29 мая 1942 года на специяльніні Чуртан Гайнскага раёна Пермскай вобласці, у вярхоўі ракі Камы. У гэтыя мясціны падчас рэпрэсій пачатку 30-х гадоў мінулага стагоддзя вывезлі сем'і будучых бацькоў Камароўскага. Сям'ю маці, Марыі Аляксандраўны, — з вёскі Забродзенне, што за дзвець кіламетраў ад Жодзіна. Сям'ю бацькі, Аляксандра Ада-

мавіча, — з хутара Ліпавы Капец Мінскага раёна.

Хаця род Камароўскіх з карэнных беларускіх, але ў яго жылах цячэ і значная частка замежнай крыві. Па лініі маці, у прыватнасці, — французскай. У даўнім 1812 годзе, падчас трагічнай пераправы войскаў Напалеона праз Беразіну, адзін з жаўнераў, без вінтоўкі, стомлены і галодны, забрыў у вёску, дзе жылі продкі Камароўскага, і нейкай з яго прарабак вынесла бедалазе вады і ежы. І ўзнікла кахранне...

А па лініі бацькі ёсьць і польскія гены. За ўдзел у паўстанні Кастуся Каліноўскага продкай Аляксандра, звычайных сляян, з заходніх раёнаў перасялілі бліжэй да Мінска. У 1930 годзе іх нашчадкаў «раскулачылі» і дэпартавалі значна далей на поўнач.

Камендатура НКУС у пасёлку Чуртан праіснавала да 1956 года і запомнілася Камароўскому вельмі добра. З дачкой яе начальніка

ён нават вучыўся ў адным класе. Акрамя беларускай «дъяспары» там жылі яшчэ паволжскія немцы, палякі і ўкраінцы з. А ў 1944 годзе да сасланых дадалі яшчэ і крымскіх татар.

Адносіны паміж усімі былі надзвычай сяброўскімі. Мабыць, менавіта таму, калі Аляксандру працавалі выкананцы «інтэрнацыянальны абавязак» у Афганістане, ён успрыніў гэтага за вялікі гонар.

Абавязак без прымусу

Сярэднюю школу Аляксандар Камароўскі скончыў у 1959 годзе і паступіў у Томскае вышэйшае вайскове артылерыйскае вучылішча. Але гарматы не спадаліся, вучобу кінуў і вярнуўся ў родную хату. Два гады працаўваў памочнікам машыніста паравозу на вузакалейнай чыгунцы.

У 1961 годзе падышлі тэрміны вайсковай службы, і Камароўскі

зноў абраў вайскове вучылішча. Але на гэты раз — Іркуцкое авіяцыяна-тэхнічнае. Чаму ж падаўся не ў лётчыкі, а ў «тэхнары» — выбар амаль бесперспектывны з пункту погляду кар'еры? Бо Аляксандар ніколі не збіраўся стаць генералам і добра ўсведамляў, што для сына ссыльных у Савецкім Саюзе любая кар'ера была немагчымай.

Праз тры гады Камароўскі скончыў вучобу і на дзесяць гадоў трапіў на Далёкі Усход. Службы бартавым тэхнікам на ваенна-транспортных самалётах. Атрымаць вышэйшую адукацию жадання ніколі не ўзнікала. З той жа прычыны: хутка ўздымацца па службовай лесвіцы яму не дасць КДБ. Нават ад палётава яго экіпажа ў савецкія гарнізоны, размешчаныя за межамі СССР, Камароўскага нязменна ахілялі, бо ён не меў допуску «формы 2», які давала толькі галоўная спецслужба СССР. На яго месца садзілі каго-небудзь з «правильнай» біографіяй.

Адзіная краіна ў замежжы, дзе яму дазволілі служыць, быў Афганістан.

Сёння погляд на ту ю войну пераважна негатыўны. І гэта цалкам абгрунтавана. Аднак у савецкія часы да «інтэрнацыянальнага абавязку» ставіліся інакш. Не аднайчы Аляксандру быў сведкам, калі «за рэчку» ехалі па шчыраму ўласнаму жаданню. І толькі там пачыналі разумець, што рэчанская цалкам не адпавядае клішэ савецкай прааганды.

Пасля службы на Далёкім Усходзе Камароўскага накіравалі на Украіну. Спачатку ў Крывы Рог (1974), а ў 1978 годзе — у пасёлак Арцыз, што ў 140 кіламетрах ад Адэсы. Былая Бесарабія. У снежні 1979 года савецкія войскі ўвайшлі ў Афганістан.

Полк, у якім служыў Камароўскі, на той час начальнікам группы авіяцыяна аbstalявання, у афганскай аперациі прымаў самы непасрэдны ўдзел. Першы час з ташкентскага (40 кіламетраў) вайсковага аэрадрому Чынчык.

2 чэрвеня 1981 года Аляксандар Камароўскі трапіў непасрэдна ў Кабул. І прававаў цэлых паўтара гады. Нагрузка нечалавечая. Пад'ём а 4-5 раніцы, адбой — а 12 ночы. І так кожны дзень. Да 25 кастрычніка 1982 года.

Пад прымусам сумлення

За Афганістан Аляксандар Камароўскі атрымаў афіцэрскі ордэн «За службу Родіне в Вооруженных Силах СССР» трэцій

ступені і шматлікія граматы, у тым ліку і ад старшыні Прэзідыта Вярхоўнага Савета СССР. У запас ён зволіўся ў званні маёра. Падпалкоўніка яму далі ўжо тут. Но тады яшчэ нікто не ведаў, што Камароўскі лічыць тую войну несправядлівай і перакананы ў тым, што менавіта яна «разваліла» Савецкі Саюз.

Па-першое, СССР не вытрымаў эканамічнай напругі. Па-другое, яго доўгі час ігнараваў амаль цэлы свет. Па-трэцяе, за 10 гадоў праз «афган» праішлі 620 тысяч вайскоўцаў і больш за 300 тысяч «цывільных» спецыялістаў. У

суме атрымліваеща калі мільёна чалавек. Многа гэта ці мала? Мабыць, многа, бо, калі яны ўсе вярнуліся назад, гэта значна пахінула ўстоі савецкай улады. Перш за ўсё таму што гэта былі людзі, якія ўсуніліся ў існуючай уладзе і да таго ж перасталі баяцца.

Дарэчы, усе бунты, якія потым скончыліся «парадам суворэнітэтаў», па вялікаму рахунку, пачыналіся з «афганцаў». Так мяркуе Камароўскі, які вывучаў гэта пытанне спецыяльна.

Як вобразна кажа сам Аляксандар, ён не з тых, хто будзе «хадзіць у зялёных армейскіх штанах і здаваць пустыя бутэлькі». Таму ў сярэдзіне 80-х гадоў мінулага стагоддзя актыўна пачаў займацца «афганскім рухам», які ў розныя часы называўся па-разнаму. Сёння — грамадскае аўяднанне «Грамадскі рух інвалідаў вайны ў Афганістане». Адзін з сегментau таго, што называецца «трэцім сектарам».

«Наезды» на Камароўскага пачаліся адразу ж, як толькі сталі вядомымі яго погляды. І гэта абсалютна зразумела, бо заўсёды лічылася, што «афганцы» ледзь не фанатычна падтрымлівають сучасную ўладу, якая быццам бы ў іх успрыманні асацыялоўца з той дзяржавай, за якую яны ваявалі. А тут такое разбурэнне міфа!

Пералічваць усе прыклады ціску сэнсу німа, бо іх (у тым ліку і фальшивыя долары на беларуска-польскай мянцы ў верасні 2006 года, абы чым Камароўскі ведаў за два тыдні да самога здэрэння) было вельмі шмат. Акцэнтую вашу ўвагу толькі на «справе Аўтуховіча».

У мінулым годзе споўнілася 20 гадоў з моманту вываду савецкіх войскаў з Афганістана, і беларуская ўлада вырашила ўзнагародзіць усіх удзельнікаў той вайны юбілейнымі медалямі. І для яе было цалкам нечаканым, што ў такім «лляльным» асяроддзі можа ўзнікнуць нейкі пратэст.

Напрыканцы студзеня 2009 года ў СМІ з'явіўся адкрыты зварот Аляксандра Камароўскага, Мікалая Аўтуховіча і Алена Волчака да презідэнта краіны, кіраўніка ўрада і «афганцаў», дзе выказвалася прапанова замацаваць статус удзельнікаў, выдаць усім адпаведныя пасведчанні і ўстанавіць пэўныя льготы, бо ў любой нормальнай краіне свету

тых, хто ваяваў, ліцаць элітай грамадства. І прагучаў заклік у адваротным выпадку адмовіца ад узнагарод.

Можна толькі ўяўіць, які пачаўся «шорах». Адпаведная «рабата» была праведзена амаль з кожным «афганцам», імгненна вырашаліся пытанні, якія да гэтага часу «буксавалі» гадамі. На многіх прадпрыемствах краіны дадаткам да кожнага медаля быў «бонус» памерам 130–150 тысяч беларускіх рублёў.

Так што, з аднаго боку, мэта была дасягнутай. «Наверсе» пачалі варушыцца і зрабілі спробы звесці ўсе пратэсты да «кавалка куйбасы». Не атрымалася.

Пад зваротам Камароўскага, Волчака і Аўтуховіча па ўсёй Беларусі падпісалася калі чатырохсот чалавек, а медалі адмовіліся атрымаць больш як дзесяць тысяч. Калі ўлічыць, што ў Беларусі «афганцаў» толькі 21 тысяча, атрымліваеца даволі значная лічба. Зразумела, падобнае «свята не-пастухмянасці» ўлада дараўцаў не магла. Але Аляксандар Камароўскі з паплечнікамі не здаюцца.

► СУД

ПАЧАЎСЯ ГУЧНЫ ПРАЦЭС

Генадзь КЕСНЕР

У Вярхоўным судзе Беларусі пачаўся разгляд крымінальнай справы быльых вайкавысіх прадпрымальнікаў Мікалая Аўтуховіча і Уладзіміра Асіпенкі, якіх, апрач іншага, абвінавачваюць у падрыхтоўцы тэрарыстычнага акту.

Жадаючыя патрапіць на судовае пасяджэнне пачалі прыбываць да будынка Вярхоўнага суда яшчэ за некалькі гадзін да пачатку слухання. Людзей было даволі шмат, таму трапіць у залу атрымалася далёка не ва ўсіх, з-за абмежаванасці колькасці месцаў. Варта адзначыць, што «па-за працэсам» апынуліся і многія журналісты, якія не дадумаліся загадзя акрэдytавацца на пасяджэнне суда.

На маёй памяці не было такога, калі б патрабавалася загадзя запісвацца, пільнаваць чаргу, каб зяміца сваімі прафесійнымі абавязкамі. Яшчэ добра, што на першым пасяджэнні ўдалося папрыснічыць прадстаўнікам амбасад некаторых краін Еўрасаюза, а таксама Офісу АБСЕ ў Мінску.

На пачатку пасяджэння суд не задаволіў хадайніцтва аб дазволе фота- і відэаздымкам падчас працэса, бо адзін з фігурантаў справы Аляксандар Ларын выказаўся супраць.

Як распавёў прадстаўнік Беларускага Хельсінскага камітэта Зміцер Чарных, Мікалай Аўтуховіч

адразу заявіў хадайніцтва дапусціць да працэсу ў якасці абаронца ўркыста Алена Волчака і старшыню аргкамітэта па стварэнню аўяднання ветэранаў баявых дзеянняў у Афганістане Аляксандра Камароўскага, але высокі суд палічыў, што вязнам будзе дастатковая паслуга прафесійнага адваката Паўла Сапелкі. Хаця па словах Алена Волчака, Крымінальна-працэсualны кодэкс не абмяжоўвае колькасць абаронцаў на падобных працэсах.

У сваю чаргу, адвакат Павел Сапелка заявіў два хадайніцтвы: перадаць справу ў суд ніжэйшай інстанцы — Мінскі гарадскі або Гродзенскі абласны, каб падсудны меў магчымасць аўскардзіць прысуд, калі ён будзе абвінаваўчым. Справа ў тым, што разгляд справы ў Вярхоўным судзе пазбаўляе абвінавачанага магчымасці падаваць касацыйную скаргу. Павел Сапелка таксама папрасіў запатрабаваць з суда Ваўкавыскага раёна так званую «справу Козела», якая, на думку абаронцы, даказвае невінаватасць Уладзіміра Асіпенкі.

Пракурор выказаў пярэчанне гэтым хадайніцтвам, падтрымаўшы толькі хадайніцтва аб дадатковым вывучэнні абаронай матэрыяляў крымінальнай справы і адвёў на гэта амаль тыдзень. Хаця, на думку Алена Волчака, гэта гаспадарчы час вельмі мала для таго, каб вывучыць тысіччу аркушаў матэрыяляў крымінальнай справы.

Наступнае пасяджэнне Вярхоўнага суда па справе Аўтуховіча — Асіпенкі адбудзеца 16 сакавіка.

КАМІСІІ

АПАЛІТЫЧНЫ СІНДРОМ

Марыя КРУК

На мінулым тыдні скончыўся тэрмін вылучэння прэтэндэнтаў ва ўчастковыя выбарчыя камісіі па выбарах у мясцовыя саветы дэпутатаў — у структуры, дзе ўласна адбываеца падлік галасоў.
Паводле інфармацыі Цэнтрувыбаркама, працаваць у іх складзе выказалі жаданне больш за 77 тысяч чалавек.
Прадстаўнікі партый ад колькасці заяўнікаў складаюць менш за трох працэнты.

Найбольш сярод іх тых грамадзян, якія вылучаліся шляхам падачы заяў — больш за 40 працэнтаў, ад працоўных калектываў — 22,5 працэнта, палітычных партый і грамадскіх арганізацій — 37,3 працэнта. Аднак непасрэдна на палітычныя партыі прыпадае толькі 2,9 працэнта ад агульнай колькасці прэтэндэнтаў на ўключэнне ў склад участковых выбаркамаў, што, уласна, і з'яўляецца ясравым сведчаннем ступені развіцця і плюрализму палітычных сістэм дзяржавы.

Па звестках ЦВК, найбольшая колькасць вылучэнцаў ад

Камуністычнай партыі Беларусі (516 прадстаўнікоў), Беларускай сацыяльна-спартыўнай партыі (434 прадстаўнікі), Рэспубліканскай партыі працы і справядлівасці (358 прадстаўнікоў), таксама сваіх сябраў вылучылі Беларуская аграрная партыя, Ліберальная-дэмакратычная і Рэспубліканская партыі. Расклад па апазицыйных партструктурах наступны: Аб'яднаная грамадзянская партыя — 281 прадстаўнік, Беларуская партыя левых «Справядлівы свет» — 160, партыя БНФ — 122, Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя (Грамада) — 24, «Беларуская са-

цыял-дэмакратычная Грамада» — 9, КХП БНФ — 8 чалавек. Што тычыцца вылучэнцаў ад грамадскіх арганізацій, то традыцыйна найбольш кандыдатам у выбаркамы выставілі «Белая Русь», БРСМ, Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі ды Беларуское грамадскае арганізаційнага ветэранаў.

Паралельна ўвесь гэты час (да 15 сакавіка) працягваеца прыём дакументаў па вылучэнню кандыдатаў у дэпутаты мясцовыя саветы. І, як адзначаюць прадстаўнікі прафсаюзных арганізацій, якія адсочваюць ход выбарчага працэсу, не ўсе так гладка. Напрыклад, у некаторых

рэгіёнах увогуле не вылучаюцца апазицыйныя кандыдаты. Адна з прычынаў гэтага — ціск з боку мясцовых уладаў. «У Рагачове работнік мясцовай школы масацаўцваў Мікалай Мельнікаў, сябра партыі «Справядлівы свет», збіраўся вылучыцца кандыдатам у раённы савет, але адмовіўся ад свайго намеру пасля таго, як начальнік раённага аддзела культуры Міхаіл Зайцаў пад пагрозай зваленнем запатрабаваў ад яго забраць заяву з выбарчай камісіі», — паведамляе праваабарончы цэнтр «Вясна». Аналагічна сітуацыя была і ў гарадскім пасёлку Свіслач Пухавіцкага раёна — ад удзелу ў выбарчай кампаніі быў вымушаны адмовіцца Яўген Якіменка — малады спецыяліст, сябра АГП. Актывіста аргкамітэта БХД Андрэя Кашэўскага, які збіраўся балатавацца ў Жодзінскі гарсавет, пасадзілі на 15 сутак быццам бы за супраціў міліцыі. Аднак прадстаўнікі БХД лічаць, што такім чынам улады наўмысна пазбавілі магчымасці патэнційнага апазицыйнага кандыдата ў дэпутаты мясцовыя саветаў своеасова здаць подпісы ў выбаркам дзеля рэгістрацыі.

Ёсьць нараканні і на перашкоды падчас збору подпісаў. Звычайна гэта тычыцца забароны на збор подпісаў у інтэрнатах навучальних установаў. Такія прэцэдэнты

былі зафіксаваныя ў Віцебску, Магілёве, Гомелі, Салігорску.

Адна з найбольшых праблем выбарчых кампаній такога ўзроўню, і сёлетнія ў тым ліку, — нізкая інфармаванасць насельніцтва пра час правядзення выбараў, дыў уласна веды, каму і для чаго патрэбна гэта дэпутацтва. Напрыклад, сябра бабруйскай суполкі ЕСДП «Грамада» Андрэй Стаселовіч гаворыць, што падчас збору подпісаў у яго склалася ўражанне, што пра выбары ведае толькі кожны дзесяты жыхар горада. У выніку патэнцыйныя кандыдаты ў дэпутаты ды сябры іх ініцыятыўных груп вымушаныя браць на сябе асветніцкую функцыю ды тлумачыць сваім выбарцам, «што гэта за выбары і з чым іх ядуць».

Мясцовыя органы ўлады да 10 сакавіка сфармуюць па ўсёй Беларусі 6 387 участковых выбарчых камісій, у тым ліку 279 — у лячэбных установах і 48 — у воінскіх частках. Пасля зацвярджэння складу камісій яны пачнуць выконваць свае абавязкі: будуць атрымліваць спісы выбарчыкаў і звяраць іх, зоймушца абсталіваннем выбарчых участкаў, падрыхтоўкай да галасавання, правядзеннем самога галасавання (датэрміновага, у дзень выбараў і дома) і падвядзеннем вынікаў галасавання па выбарчаму ўчастку.

ЭПАТАЖ

АДЭПТ БАЙНЭТУ, КЕФІРНЫХ ВОЙНАЎ І СУЧАСНЫХ ПАЛІТТЭХНАЛОГІЙ

Вольга ХВОІН

Беларускі палітасяродак, бедны на нестандартныя персоны і нетрывіяльныя дзеянні, гэтай зімой ускalыхнүй змагар за абыястлушчаны кефір, апрануты ў папаху і чывроную майку з надпісам «ЗАКОЛЮ!», што тонка намякае ці то на супрацьпраўныя дзеянні, ці то на занадта смелы сарказм.

Вялікую сілу інтэрнэту і працу народа пабачыць нешта адрознае ад зачытвання сваёй праграмы вядомы ў байнэце блогер Яўген Ліпковіч, які плануе вылучыцца ў кандыдаты па Валгаградскай выбарчай акрузе № 54 Мінска на выбарах у мясцовыя саветы, выкарыстоўвае ў сваёй кампаніі ад першага яе этапу. Праз блог была сабрана ініцыятыўная група, праз блог ідзе раскручванне кандыдата і распаўсюд інфармацыі пра акцыі, якія выбываюцца з традыцыйнага шэрагу спосабаў дайсці да свайго электарату. Демонстратыўны эпатах, абсурд і публічнасць — трох кіты, на якіх

грунтуеца кампанія ў мясцовыя саветы Ліпковіча.

Яўген Ліпковіч беларускім аматарам пасядзець «ва ўтульны жж-шыць» вядомы тым, што дамогся вяртання ў сістэму гандлю абыястлушчанага кефіру. Усю перапіску з высокім інстансціямі на тым кісламалочнага прадукту Ліпковіч сістэмнай змяшчай у сваім блогу. З аналагічным пастаянствам ён робіць допісы з фотадылкамі іранскіх жанчын, задаючы віртуальному космасу сакраментальнай для сябе пытанне «іранскія жанчыны — хто яны?».

Цяпер блог кандыдата ў кандыдаты, як сам сябе называе спадар Яўген, пярэсціць інфармацыйныя матэрыяламі на тэму «хто такі Ліпковіч». Цяпер блог кандыдата ў кандыдаты, як сам сябе называе спадар Яўген, пярэсціць інфармацыйныя матэрыяламі на тэму «хто такі Ліпковіч»

Цяпер блог кандыдата ў кандыдаты, як сам сябе называе спадар Яўген, пярэсціць інфармацыйныя матэрыяламі на тэму «хто такі Ліпковіч»

інтэрнэт-карыстальнікі, і калі раптам Ліпковіча зарэгіструюць, то, несумнеўна, ладную порцю галасоў ён атрымае хача ён ад тое, што разбавіў аднатаўпніцу электаральных кампаній, а беларуская палітыка займета ў яго асобе свайго Жырыноўскага.

Да Ліпковіча складана ставіцца сур'ёзна — усё ж замнога абсурду і эпатаху, хача варта прызнаць, што ў многім гэта не столькі выдумка, колькі аголеная факты

ПАЛІТЫКА

► АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІІ

ПУП БЕЛАРУСЬ

Сяргей НІКАЛЮК

Пакуль беларусы не аддзеляць мух улады ад катлет уласнасці, яны не змогуць паспяхова канкураваць на рынку нацыянальных проектаў.

Мяне часта абвінавачваюць, нібыта я схільны разглядаць тое, што адбываецца ў Беларусі, скрэзь прызму расійскіх падзеяў. Не буду адмаўляць, ёсьць за мной такі грэх, таму ў якасці своеасаблівай кампенсацыі я вырашыў прысвяціць чарговую «Азбуку паліталогіі» разгляду прынтыповых адрозненняў беларускай прыватызацыі ад расійскай.

На побытавым уздоўжні (эршты, не толькі на побытавым) склалася меркаванне, што працэс прыватызацыі ў Беларусі па-сапраўднаму яшчэ і не пачынаўся. У якасці доказу звычайна спасылаюцца на долю дзяржавы ва ўласнасці, якая ніяк не можа апусціцца ніжэй за 80 працэнтаў.

Я прытырмліваюся іншага меркавання. Па хуткасці і эфектыўнасці прыватызацыі Беларусі няма роўных у дружнай сям'і дзяржаў, аўяднаных абрэвіятурой СНД. Працэс прыватызацыі ў нас быў завершаны ў 1996 годзе, што і замацавана ў Канстытуцыі, адрэдагаванай на лістападаўскім рэферэндуме.

Галоўным пытаннем рэферэндуму 1996 года было пытанне пра прыватызацыю беларускай дзяржавы. Грамадству былі пропанаваныя два прыватызацыйныя праекты: «ПУП Беларусь» (прыватнае унітарнае прадпрыемства) і «ААТ Беларусь» (адкрытае акцыянернае таварыства). Першы варыянт апынуўся па-за канкурэнцыяй. І справа тут не ў своеасаблівым падліку галасоў, як мяркуюць прадстаўнікі прайграўшага боку. Справа ў тым, што рэферэндум толькі замацаваў дэ-юре ажыщёўлены да таго часу дэ-факта ПУП-аўскі прыватызацыйны праект, складовай часткай якога, дарэчы, з'яўляецца і прыватызацыя прыватнай асобай права вызначаць вынікі выбараў і рэферэндумаў.

У Расіі працэс прыватызацыі дзяржавы расцягнуўся на доўгія гады. Ён канчаткова завяршыўся дзесяцьці да пачатку другога прэзідэнцкага тэрміну Пуціна. У выніку паўстало «ЗАТ Расія» (закрытае акцыянернае таварыства). У велізарнай краіне з таким складаным унутраным уладкованнем іншага і не варта было чакаць. ЗАТ азначае, што адны прыватныя асобы прыватызувалі суд, іншыя — Міністэрства ўнутраных спраў і г. д. Найбольш прадпрымальны

грамадзянін прыватызаваў нафтавыя і газавыя трубы — дакладней, не самі трубы, а права дапускаць або не дапускаць да іх тых, хто прыватызаваў права здабываць нафту і газ. У краіне, якая жыве з прыроднай рэнты, права рухаць заслонкі на дзяржаўных трубаправодах аказалася вышый за іншыя прыватызованыя права.

Два лісты

25 лютага гомельскі актыўіст Руху «За Свабоду» Уладзімір Кацора накіраваў у адрас старшыні ЦВК Лідзіі Ярмошынай адкрыты ліст. Працытую першы сказ: «Не так даёно Вы, Лідзія Міхайлаўна, у сродках масавай інфармацыі заявілі, што з'яўляецца чальцом каманды Лукашэнкі».

Я зварнуўся па дапамогу да пошукаўку ў інтэрнэце і без цяжкасці знайшоў, што прызнанне Ярмошынай на контакт яе сяброўства ў камандзе Лукашэнкі ўтрымліваецца ў інтэр'ю «Еўрарады». У чым тут фішка? Яна — у артыкуле 32.1 Выбарчага кодэкса. Паводле яго, «асноўнымі прынцыпамі дзейнасці Цэнтральнай камісіі з'яўляюцца законнасць, незалежнасць, калегіяльнасць, адкрыласць і галоснасць».

Для тых, хто не першы год замужам, такое недапасаванне слова і справы афіцыйнай асобы з патрабаваннем закона не павінна выклікаць здзіўлення. Беларускія афіцыйныя асобы ў сваёй практичнай дзейнасці прызываюцца «ісці ад жыцця», а не ад законаў. Балазе, ёсьць з каго браць прыклад. Усё гэта азбука, і я б не марнаваў час, калі б не другі ліст.

Ён надрукаваны на афіцыйным бланку ЦВК і пачынаецца словамі: «Господин Кацора! По поводу Вашего обращения, поступившего в мой адрес, сообщаю следующее...» З дазволу чытачу, я працытую толькі апошні абзах: «Мои слова о принадлежности к конкретной «команде» свидетельствуют о наличии служебных отношений в рамках, установленных законом, и человеческом доверии, приобретенном за долгий совместный опыт работы (выбачайце за нязграбнае выражение, але так у аргынале — С.Н.). Полагаю, что похожим принципам строятся корпоративные отношения во всем мире».

Як сказаў адзін далёка не дурны чалавек: «Язык у нашай улады ўладкованы так, каб служыць прыладай самавыкryцця». У гэтай сувязі невялікі аўтарскі каментар.

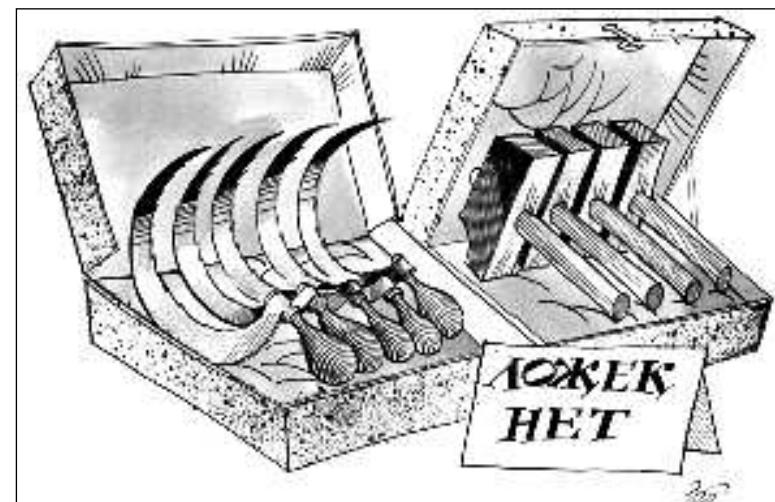
Прыналежнасць старшыні ЦВК да пэўнай «каманды» вызначана ў Канстытуцыі (артыкул 84). Ва ўступнай частцы «Азбуки паліталогіі» я адзначаў, што галоўным пытнам рэферэндуму 1996 года было пытанне на контракт прыватызацыі беларускай дзяржавы, і яно было вырашана на карысць прыватнага унітарнага прадпрыемства (ПУП).

У пэўнай адпаведнасці з ПУП-аўскім прынцыпам, аднаасобны ўладальнік прадпрыемства сам фармуе сваю каманду. ЦВК — яе частка, створаная для раšэння пэўнай задачы: перыядычнага пераабрання ўладальніка ПУП. Нічога новага ў падобных развагах няма. Чытайце Канстытуцию, там усё напісаны. Новае ж хаваецца ў прызнанні старшыні ЦВК, што беларуская дзяржава з'яўляецца карпарацыяй! Адна справа — алегорыі аналітыка на тэму «беларуская дзяржава = ПУП» і зусім іншае, калі гэта напісаны на афіцыйным бланку і заверана адпаведным подпісам.

Гаспадар у квадраце

Беларуская Канстытуцыя пачынаецца словамі: «Мы, народ Рэспублікі Беларусь... прымаем гэту Канстытуцыю». Выдатныя слова! Хто прыме Канстытуцыю краіны, той і з'яўляецца яе галоўным суб'ектам. У дэмакратычных краінах гэта народ. Калі ж мы праівім пачуцце гістарычнай цікайнасці і адкрыем, да прыкладу, Канстытуцыю Расійскай імперыі ад 23 красавіка 1906 года, то наконт галоўнага суб'екта даўдаемся наступнае: «Імператару Усерасійскому належыць Вярховная Самадзяржава ўлада. Падпарадкоўвацца ўладзе Яго, не толькі за страх, але і за сумленне, Сам Бог загадвае».

Так і чынам, галоўным суб'ектам дэмакратычнай дзяржавы з'яўляецца народ. Але для таго, каб дэмакратычна дзяржава функцыянуала, патрэбныя «служкі нарада», г. зн. чыноўнікі, якіх народ наймае на працу, для чаго

і існуе працэдура выбараў. Але выбарамі ўзаемаадносіны паміж суб'ектам (народам) і аўтам (чыноўнікам) не абмяжоўваюцца. Калі народ пасля выбараў раздзяеца па хатах, бо палічыць сваю суб'ектную місію вычарпанай, то «служкі» вельмі хутка ператворацца ў гаспадароў, і слова гэта давядзенца пісаць без двукосся.

У адразненне ад дзяржавы, адзінным суб'ектам карпарацыі з'яўляецца яе ўладальнік/уладальнікі. Так уладкованы ўсе ПУП, ЗАТ і ААТ. Мэтай карпарацыі з'яўляецца атрыманне прыбылку, які пасля выплаты падаткаў паступае ў поўнае распараражэнне ўладальніка/уладальніка карпарацыі. Наёмныя ж працаўнікі на прыбылак прэтэндаваць не могуць, умовы аплаты іх працы абумоўлены ў контрактах.

Для замацавання тэарэтычнага матэрыва працяноўваю ў чарговы раз зварнуцца па дапамогу да інтэрнэтаўскага пошукаўку і набраць слова «Лукашэнка» і «гаспадар». На 11 гадзін раніцы 7 сакавіка Google выдаў роўна 79 тысяч спасылак! Скарystsаемся адной з іх: «У любым калектыве ёсьць гаспадар. У вас гаспадар — дзяржава, і вы выяўліце пункт гледзішча дзяржавы. Гэтага хаваць не трэба», — сказаў Аляксандр Лукашэнка». Раствумачу: «Вы» — гэта працаўнікі Белтэлерадыёкампаніі.

Белтэлерадыёкампанія — карпарацыя дзяржаўная, таму цалкам лагічна, што яе гаспадаром з'яўляецца дзяржава. Але хто гаспадар дзяржавы? Паводле першага абзака Канстытуцыі — народ. Але, на жаль, беларуская Канстытуцыя першым абзакам не абмяжоўваецца, шмат якія з яе наступных абзакаў, як бы гэта мякчэй сказаць, першы абзак дэзвавуюць.

Тут самы час перанесці ў жнівень 1994 года. З момантам абраўніцтва першага беларускага прэзідэнта мінуў месяц. Яму ўзяло шмат што трэба будзе перасэнсаваць з таго, што было абяцана падчас выбарчай кампандії, але са сваім месцам ва ўладзе ён ужо вызначыўся: «Я проста хачу навесці парадак, хачу, каб быў адзін гаспадар. Я буду гаспадаром, паколькі мяне народ абраў».

Думаю, не шмат хто тады зразумеў, што першая беларуская Канстытуцыя асуджаная. Яна не адпавядала амбіцыям чалавека, што вырашыў стаць гаспадаром гаспадароў (гаспадаром у квадраце).

Чаму ж жаданне канкрэтнага чалавека стаць гаспадаром у квадраце рэалізавалася? Перачытайце апошнюю цытату яшчэ раз. Уся справа ў народзе, што на свободных выбарах у 1994 годзе большасцю галасоў падтрымала кандыдата, які ў найбольшай ступені пасаваў на такую ролю. Сам

Чыкагскія хлопчыкі

супраць нартасаўскіх

У любой карпарацыі ўлада і ўласнасць спалучаныя ў адзіную і непадзельную субстанцыю, але ўласнасць у карпарацыі першасная. Абавязковай умовай эффектуўнага функцыянування сучаснай дзяржавы з'яўляецца размежаванне гэтых базавых паніяцій. Аматары моцнай аўтарытарнай улады любяць спасылацца на станоўчы досвед Піначэта. Аднак натхніца эканамічнымі поспехамі чылійскага дыктатара я б не раў. Па-першое, таму што на адну паспяховую аўтарытарную мадэрнізацыю прыходзіцца дзесятак няўдалых. Па-другое, Піначэт таму і дасягнуў поспеху, што не дазволіў мухам улады паразітаваць на катлетах уласнасці.

У Беларусі паміж мухамі і катлетамі склаўся такі трывалы сімбіёз, што ўжо немагчыма адразніць, дзе заканчваюцца першыя і пачынаюцца другія. Вось як гэта выглядае ў афіцыйным азначэнні: «Власть и президент, прежде всего, я уже часто вам об этом говорил, должен контролировать самое главное три вещи: власть — она не приватизируется, собственность и деньги».

Чаму ж Піначэт, захапіўшы ўладу, адмовіўся ад кантролю ўласнасці і грошай? Асноўная прычына — у традыцыі. У Чылі так было і да Піначэта. Акрамя таго, нельга забываць пра «чыкагскіх хлопчыкаў», якія складалі аснову яго рэфарматарскай каманды. У адразненне ад «нартасаўскіх хлопчыкаў», яны выдатна разумелі, што эканоміка і дзяржава ўлада дзеянічнае на розных прынцыпах і правілах.

У эканоміцы пануюць гарызантальныя сувязі, удзельнікі якіх па азначэнні роўныя адзін аднаму. Наадварот, у сферы адказнасці дзяржавы пераважаюць сувязі вертыкальныя. Гэта сфера дзейнасці начальнікаў і падпрадкаўнікаў. Распаўсюджванне сувязяў вертыкальнага тыпу на эканоміку (дзяржаву) рэгулюванне абарочваеца яе дэградацыяй. Выкарыстанне ў дзяржаве сувязяў гарызантальнага тыпу (карупшыя) прыводзіц да яе разлажэння. У выніку сімбіёзу мух з катлетамі адбываецца разбурэнне як дзяржавы, так і эканомікі. Зразумела, і грамадства пры гэтым не можа заставацца белым і пухнатым.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

15 САКАВІКА, ПАНЯДЗЕЛАК

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00,

15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь».

07.05, 08.10 Зона X.

07.30, 08.25, 11.50 Дзялівое жыццё.

08.30 У свеце матараў.

09.05 Nota Bene.

09.35 «Зорнія танцы». Мужчынскі сезон.

11.00 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

12.10 Прывідніцкая камедыя «Рудзі - гончая парася» (Германія).

14.05 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.25 Культурныя людзі.

15.55 Здароўе.

16.20 Прэм'ера. Меладраматычны серыял «Агнія вялікага горада» (Расія). 1-я серыя.

17.20 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

18.25 Відэафільм АТН «Вольга Смаляк» цыклу «Лёгка сказаць».

18.50, 00.25 «Зона X». Крымінальная хроніка.

19.25 «КЕНО».

19.30 «Арэна».

19.55 Ток-шоу «Ход у адказ».

21.00 Панарама.

21.55 Адмысловы рэпартаж АТН «Знайсці кнігу».

22.05 Драматычны серыял «Доктар Хаус. Чацверты сезон» (ЗША).

23.05 Фантастычны серыял «Героі-3» (ЗША).

00.00 «Эпоха». «Вынікі 60-га Берлінскага кінафесту». Фільм 1-ы.

00.30 Дзень спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00

Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Контуры.

10.10 АТН прадстаўляе: «Дыханне планеты».

10.45 АТН прадстаўляе: «Цудоўная пяцёрка».

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 АТН прадстаўляе: «Цудоўная пяцёрка», Працяг.

12.00 «Малахай+».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.45 «Кантрольны закуп».

15.15 «Віёла Тараканава. У свеце злачыннага запалу». Шматсерыйны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 Упершыню ў колеры. Легендарнае кіно «Вялікая рабяты».

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Камедыйны серыял «Мая выдатная няня». Пасля вяселля, 2008 год.

19.00 Чакай мянэ.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Ток-шоу «Выбар».

22.00 «Застаца ў жывых». Шматсерыйны фільм. IV-ы сезон. 6-я серыя.

23.00 Нашы навіны.

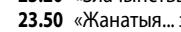
23.15 Навіны спорту.

23.20 «Злачынствы стагоддзя».

23.30 «Жанатыя... з дзецимі». Шматсерыйны фільм.

00.35 Нашы навіны.

00.50 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30

«24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

08.30 «Тыдзень».

09.35 «Вялікі сняданак».

10.05 «Пляц гісторый».

10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.

11.40 «Званая вячэр».

12.35 «былая». Серыял.

13.50 «Зорны рынг».

15.00 «Вялікі горад».

15.40 «Гарацы лёд».

16.05 «Культурнае жыццё».

16.50 «Я-вандруцца».

17.10 «Наша справа».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэр».

18.30 «былая». Серыял.

20.00 «Сталічны падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.20 «Добры вечар, моляня».

20.40 Фільм «Выпадковы запіс». Украіна.

22.55 «Сталічны футболь».

23.25 Фільм «Р.С. Я какаю цыбе». 2007 г.

10.10 «Далёкае блізка...». Документальны фільм з цыкулу «Пецярбург. Гісторыя ў асобах».

11.00 Весткі.

11.25 «Ранішняя пошта».

11.40 Фільм «Суровыя кіламетры».

13.20 «Кулагін і партнёры».

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.30 «Два бакі адной Ганны». Тэлесерыял.

15.20 Фільм «Восеніўскі дэтэктыў».

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.15 «Кулагін і партнёры».

17.50 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 Тэлесерыял «Аднойчы будзе хаканне».

20.30 Тэлесерыял «Чэрчыль». Расія, 2009 г.

22.20 Тэлесерыял «Дворык».

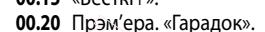
22.55 «Два бакі адной Ганны». Тэлесерыял.

23.50 «Нічога асабістага».

00.05 Навіны - Беларусь.

00.15 «Весткі+».

00.20 Прэм'ера. «Гарадок».

07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сёння.

07.05 Канал «Сёння раніцай».

08.25 «Програма Максімум».

09.25 «Надзвычайнай здарэнні. Агляд, за тыдзень».

10.20 «Следства вялі...».

11.10 «Кулінарыя падыннак».

12.05 Дэтэктыўны серыял «МУР ёсьць МУР-3».

13.30 Серыял «Эртыорыя прыгажосci».

15.05 «Сядрэні клас».

15.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнні».

16.30 Вострасюжэтны серыял «Ганчакі: гонка за лідэрам».

18.30 «Агляд. Надзвычайнай здарэнні».

19.35 Дэтэктыўны серыял «

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

8

17 САКАВІКА, СЕРАДА

- Новы Час**
- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
  - 06.05 Дзень спорту.
  - 06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
  - 07.05, 08.10 Зона X.
  - 07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.
  - 08.35 Сфера інтэрсаў.
  - 09.05 Камедыйны серыял «Сваты» (Украіна).
  - 10.00 Меладраматычны серыял «Агні вялікага горада» (Расія). 2-я серыя.
  - 10.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
  - 11.40 Відэафільм АТН «Подых чашніцай зямлі» цыклу «Зямля беларуская».
  - 12.10 Камедыя «Я ведаю, як стаць шаслівым!» (Украіна).
  - 13.30 Альманах вандраванняў.
  - 14.05 Дак. цыкл «Фартыфікацыя» (Беларусь).
  - 14.40 «OFF STAGE LIFE».
  - 15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
  - 15.25 Відэафільм АТН «Альфа».
  - 15.55 Серыял «Разлучніца». 2-я серыя.
  - 16.45 Меладраматычны серыял «Агні вялікага горада» (Расія). 3-я серыя.
  - 17.40 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
  - 18.35 Дзённік «Мінск - Вена-2010».
  - 18.50, 00.25 «Зона X». Крымінальная хроніка.
  - 19.25 «Спортлото 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
  - 19.30 «КЕНО».
  - 19.35 Зямелнае пытанне.
  - 20.00 Камедыйны серыял «Сваты» (Украіна).
  - 21.00 Панарама.
  - 21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. 1/8 фіналу. Барселона - Штутгарт.
  - 00.00 «Эпоха». «Вынікі 60-га Берлінскага кінафесту». Фільм 3-і.
  - 00.30 Дзень спорту.
  - 00.45 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Аглюд.
- Белсат**
- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Нашы навіны.
  - 06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
  - 09.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
  - 10.00 «Крэм». Шматсерыйны фільм.
  - 11.00 Нашы навіны.
  - 11.05 Навіны спорту.

- Новы Час**
- 11.10 «Дэтэктывы».
  - 11.50 «Ералаш».
  - 12.00 «Малахай +».
  - 13.00 Нашы навіны.
  - 13.05 Навіны спорту.
  - 13.10 «Зразумець. Прабачыць».
  - 13.40 «Модны прысуд».
  - 14.45 «Кантрольны закуп».
  - 15.15 «Віёла Тараракана. У свеце злачыннага запалу». Шматсерыйны фільм.
  - 16.00 Нашы навіны.
  - 16.10 Навіны спорту.
  - 16.15 «Монтэкрыста». Шматсер. фільм.
  - 17.10 «Хай кажуць».
  - 18.00 Нашы навіны.
  - 18.15 Навіны спорту.
  - 18.20 Камедыйны серыял «Мая выдатная няня». Пасля ўяселля, 2008 год.
  - 19.00 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
  - 20.00 Час.
  - 20.30 Нашы навіны.
  - 21.00 Навіны спорту.
  - 21.05 «Крэм». Шматсерыйны фільм.
  - 22.05 Прэм'ера. «Сем жонак аднага халасцяка». Шматсерыйны фільм.
  - 23.10 Нашы навіны.
  - 23.25 Навіны спорту.
  - 23.30 «Документальны дэтэктыў».
  - 00.00 «Жанатыя... з дзецем».
  - 00.45 Нашы навіны.
  - 01.00 Навіны спорту.
- НТВ**
- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
  - 06.10 «Міншчына».
  - 06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».
  - 07.40 «СТБ-спорт».
  - 08.30 «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!» Серыял.
  - 09.30 «Аўтапанарама».
  - 10.00 «Пляц гісторыі».
  - 10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
  - 11.30 «Далёкія сваякі».
  - 11.40 «Званая вячэра».
  - 12.35 «Былая». Серыял.
  - 13.50 «Дэтэктыўны гісторыі».
  - 14.40 «Свая каманда». Моладзевы серыял.
  - 15.35 «Інструктар». Серыял.

- Новы Час**
- 16.50 «Новыя падарожжы дылетанта».
  - 17.20 «Міншчына».
  - 17.30 «Званая вячэра».
  - 18.30 «Былая». Серыял.
  - 20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
  - 20.10 «СТБ-спорт».
  - 20.15 «Добры вечар, малиня».
  - 20.25 Прэм'ера! «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!» Серыял.
  - 21.30 «Інструктар». Серыял. Закл. серыя.
  - 22.55 «Мінск і мінчане».
  - 23.25 «Рэптарцёрская гісторыя».
  - 23.45 Фільм «Вінаватыя». ЗША-Канада-Вялікабрытанія, 2000 г.
- НТВ**
- 07.00 Ладная раніца.
  - 08.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
  - 08.25 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
  - 09.30 У гэты дзень.
  - 09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
  - 10.35 Дэтэктыўная камедыя «Людзі Шпака» (Расія). 2-я серыя.
  - 11.30 Рэптарцёр «Беларускай часіны».
  - 12.15 Спарт-кард.
  - 12.45 Прэм'ера. Документальны фільм «Робін Гуды з беларускім імёнамі».
  - 13.15 Мультфільм.
  - 13.25 Мультсерый «Галактычны футболь».
  - 14.15 Пазакласная гадзіна.
  - 14.30 Лабырінты: святло ад Вільні.
  - 15.00 Медычныя таемніцы.
  - 15.25 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ».
  - 16.15 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
  - 17.20 ПРОСТАЯ ПРАКТИКА ВАННАЯ З Ю. Афанасьевым (Расія).
  - 18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
  - 19.00 Дэтэктыўная камедыя «Людзі Шпака» (Расія). 3-я серыя.
  - 20.05 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
  - 20.40 Кальханка.
  - 21.05 Беларуская часіна.
  - 22.10 Крымінальная камедыя «Патруль» (Расія).
  - 23.35 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ».
- Россия**
- 07.00 «Раніца Расіі».
  - 09.20 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне».

- Новы Час**
- 10.10 Дакументальны фільм з цыклу «Печэрбург. Гісторыя ў асобах». Дак. фільм.
  - 11.00, 14.00, 17.00, 19.00 Весткі.
  - 11.25 Тэлесерыял «Чэрчыль». Расія, 2009 г.
  - 13.20 «Кулагін і партнёры».
  - 13.50 Навіны - Беларусь.
  - 14.25 «Два бакі адной Ганнны». Тэлесерыял.
  - 15.15 Тэлесерыял «Служба даверу».
  - 16.50 Навіны - Беларусь.
  - 17.15 «Кулагін і партнёры».
  - 17.50 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.
  - 18.50 Навіны - Беларусь.
  - 19.30 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне».
  - 20.30 Тэлесерыял «Чэрчыль». Расія, 2009 г.
  - 22.20 Тэлесерыял «Дворык».
  - 22.55 «Два бакі адной Ганнны». Тэлесерыял.
  - 23.50 Навіны - Беларусь.
  - 00.00 «Весткі+».
  - 00.20 «На мяжы згубы. Праўда аб подзвігу касманаўта Лявонава». Дак. фільм.
- НТВ**
- 07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.15 Сёння.
  - 07.05 Канал «Сёння раніцай».
  - 08.25 «Выратавальнікі».
  - 08.55 «Галоўная дарога».
  - 09.25 «Асабліва небяспечны».
  - 10.20 «У пошуках Францыя».
  - 11.10 «Дачны адказ».
  - 12.05 Дэтэктыўны серыял «МУР ёсць МУР-3».
  - 13.25 Серыял «Тэрыторыя прыгажосці».
  - 15.00 «Сярэдні клас».
  - 15.35 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».
  - 16.30 Серыял «Кодак гонару».
  - 18.30 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».
  - 19.35 Дэтэктыўны серыял «Глушц. Працяга».
  - 21.35 Дэтэктыўны серыял «Ганчакі-2».
  - 23.35 Футбол. Ліга Чэмпіёнаў. Бардо (Францыя) - Алімпіякас (Грэцыя).
- Белсат**
- 07.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня).
  - 17.05 На колах.
  - 17.30 «Кансультацыя ў ружовым садзе».
  - 18.25 Чалавек і вайна: «Бронзавы жайнер Алеша», дак. фільм, 2008 г., Эстонія.
  - 19.35 Англійская мова з Лілі і Мэсі.
  - 19.40 «Прыгоды Ціку», мультсерый.
  - 19.50 «Дзе мае бацькі? Пакінутыя дзецы ў Румыніі», дак. фільм, 2008 г., Румынія.
  - 20.20 Маю права (прававая праграма).
  - 20.35 Без рэтушы: «Лекар», рэпартаж, 2010 г., Беларусь.
  - 21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).
  - 21.20 «Цалуй, каго хочаш», камедыя.
  - 23.00 Аб'ектыў.

18 САКАВІКА, ЧАЦВЕР

- Новы Час**
- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
  - 06.05 Дзень спорту.
  - 06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
  - 07.05, 08.10 Зона X.
  - 07.30, 08.30, 11.50 Дзелавое жыццё.
  - 08.35 Зямелнае пытанне.
  - 09.05 Камедыйны серыял «Сваты» (Украіна).
  - 10.00 Серыял «Агні вялікага горада» (Расія). 3-я серыя.
  - 10.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
  - 11.40 Дзённік «Мінск - Вена-2010».
  - 12.10 Камедыя «Не прыспешвай каханне» (Украіна).
  - 14.05 Уласнай персанай.
  - 14.30 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).
  - 15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
  - 15.25 Відэафільм АТН «Мелады кубінскіх кварталаў».
  - 15.55 Серыял «Разлучніца» (Расія).
  - 16.50 Серыял «Агні вялікага горада».
  - 17.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
  - 18.50, 00.25 «Зона X». Крымінальная хроніка.
  - 19.25 «КЕНО».
  - 19.30 Сфера інтэрсаў.
  - 19.55 Камедийны серыял «Сваты» (Украіна).
  - 21.00 Панарама.
  - 21.55 Актуальнае інтэрв'ю.
  - 22.05 Драматычны серыял «Доктар Хаус. Чацвёрты сезон» (ЗША).
  - 23.10 Фанастычны серыял «Героі-3».
  - 00.00 «Эпоха». «Вынікі 60-га Берлінскага кінафесту». Фільм 4-ы.
  - 00.30 Дзень спорту.
- Белсат**
- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Нашы навіны.
  - 06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
  - 09.05 «Слова жанчыне». Шматсерыйны фільм.
  - 10.00 «Крэм». Шматсерыйны фільм.
  - 11.00 Нашы навіны.
  - 11.05 Навіны спорту.

- Новы Час**
- 11.50 «Ералаш».
  - 12.00 «Малахай +».
  - 13.00 Нашы навіны.
  - 13.05 Навіны спорту.
  - 13.10 «Зразумець. Прабачыць».
  - 13.40 «Модны прысуд».
  - 14.45 «Кантрольны закуп».
  - 15.15 «Віёла Тараракана. У свеце злачыннага запалу». Шматсерыйны фільм.
  - 16.00 Нашы навіны.
  - 16.10 Навіны спорту.
  - 16.15 «Монтэкрыста». Шматсерыйны фільм.
  - 17.10 «Хай кажуць».
  - 18.00 Нашы навіны.
  - 18.15 Навіны спорту.
  - 18.20 Камедыйны серыял «Мая выдатная няня». Пасля ўяселля, 2008 год.
  - 19.00 «Слова жанчыне». Шматсерыйны фільм.
  - 20.00 Час.
  - 20.30 Нашы навіны.
  - 21.00 Навіны спорту.
  - 21.05 «Крэм». Шматсерыйны фільм.
  - 22.05 Прэм'ера. «Сем жонак аднага халасцяка». Шматсерыйны фільм.
- НТВ**
- 07.00 Ладная раніца.
  - 08.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
  - 08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
  - 09.30 У гэты дзень.
  - 09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
  - 10.30 Дэтэктыўная камедыя «Людзі Шпака» (Расія). 3-я серыя.
  - 11.25 Бітва экстрасенсаў.
  - 12.25 Біялтон. Кубак свету. Спрынт. Жанчыны. Прамая трансляцыя.
  - 13.55 Пазакласная гадзіна.
  - 14.10 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ».
  - 15.10 Біялтон. Кубак свету. Спрынт. Жанчыны. Прамая трансляцыя.
  - 16.40 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
  - 17.40 Пасоўванне+.
  - 18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
  - 19.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
  - 19.40 Кальханка.
  - 19.55 Футбол. Ліга Еўропы. 1/8 фіналу. Прамая трансляцыя.
  - 20.00 Футбол. Ліга Еўропы. 1/8 фіналу. Прамая трансляцыя.
  - 00.00 Час футболу.
- Россия**
- 07.00 «Раніца Расіі».
  - 09.20 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне».

- Новы Час**
- 15.40 «Інструктар». Серыял. Закл. серыя.
  - 16.50 «Добры дзень, доктар!».
  - 17.20 «Міншчына».
  - 17.30 «Званая вячэра».
  - 18.30 «Былая». Серыял. Заключная серыя.
  - 20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
  - 20.10 «СТБ-спорт».
  - 20.15 «Добры вечар, малиня».
  - 20.25 Прэм'ера! «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!» Серыял.
- НТВ**
- 07.00, 10.00, 13.00, 16.00 Сёння.
<li

19 САКАВІКА, ПЯТНІЦА

J
06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00,
15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніца»,
Беларусь!.

07.05, 08.10 Зона Х.

07.30, 11.55 Дзялівое жыццё.

08.35 Сфера інтэрсаў.

09.05 Камедыйны серыял «Сваты» (Украіна).
09.55 Меладраматичны серыял «Агні
вялікага горада» (Расія). 4-я серыя.10.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
11.40 Актуальнае інтэр'ю.12.10 Прывідніцкая камедыя «Папялушка.
ру» (Украіна).

14.05 Шпілька.

14.30 «За кулісамі «Залатога шлягера».

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.25 Відэафіlm АTH «Этэрталыны раман».
15.55 Меладраматичны серыял «Разгучніца» (Расія). 4-я серыя.

16.50 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».

18.05 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

19.25 «КЕНО».

19.30 «Зона Х». Вынікі тыдня.

19.55 Камедыйны серыял «Сваты» (Украіна).

21.00 Панарама.

21.55 Драматичны серыял «Доктар Хаус.
Чацверты сезон» (ЗША).

23.05 Фантастычны серыял «Героі-3» (ЗША).

00.00 Трылер «Пяць невядомых» (ЗША).

01.20 Дзень спорту.

H06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00
Навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Слова жанчыне» Шматсер. фільм.

10.00 «Крэм». Шматсерыны фільм.

11.00 Навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 АНТ прадстаўляе: «Чакай мяне».

Беларусь.

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахай +».

13.00 Навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Эразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».
14.45 «Кантрольны закуп».
15.15 «Віёла Тараканава. У свеце злачынага запалу». Шматсерыны фільм.
16.00 Навіны навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэкрыста». Шматсер. фільм.

17.10 «Хай кажуць».

18.00 Навіны навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 «Зваротны адлік». «Да ліквідацыі
прыступіц».

18.55 «Поле цудаў».

20.00 Час.

20.30 Навіны навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 АНТ прадстаўляе: «Што? Дзе? Калі?»

у Беларусі.

22.25 Фільм «Код апакаліпсісу».

00.25 Гарык Сукачоў. «5:0 на маю карысць».

02.00 Навіны навіны.

02.15 Навіны спорту.

TB
06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30
«24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

07.45 «Раніца. Студыя добра га настрою»

08.30 «Салдаты. Дзембель непазбежны!»

Серыял.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 «Гляц гісторыя».

10.40 «Анёй-захавальнік». Тэленавэла.

11.30 «Далёкія свяці».

11.40 «Свяная вячэра».

12.35 «Былая». Серыял. Заключчна серыя.

13.50 «Сакрэтныя гісторыі».

14.40 «Свая каманды». Моладзевы серыял.

15.40 «Водбліскі». Серыял.

16.50 «Асабісты інтэр».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.35 Фільм «Папялушка ў ботах». Расія.

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.15 «Добры вечар, малиня».

20.35 Фільм «Вірус кахання». ЗША, 2001 г.

22.55 «Гарачы лёд».

23.25 «Відзъмо-невідъмо». Агляд міжна-

роднага шоу-бізнэсу.

Францыя
00.05 Фільм «Як рыбка без вады». Францыя, 1999 г.

01.35 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

07.00 Ладная раніца.

08.00 Час футболу.

08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

09.30 У гэты дзень.

09.35 Жансавет.

10.05 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

11.05 Драма «Да заўтра» (Італія).

12.50 Гаспадар.

13.15 Жывы гук.

14.00 Мультфільм.

15.10 Свяя музыка. Працяя.

15.35 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя). Заключчна серыя.

16.25 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

17.30 Усё аб бяспецы.

18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

19.00 Прастацтва.

19.30 Энтарпрыз «Беларускай часіны».

20.20 «Радыё-Беларусь».

21.50 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

22.35 Трылер «Незабыўнае» (ЗША).

00.30 Футбол. Ліга Еўропы. Агляд тура.

01.25 Тэлепорт.

РОССІЯ

07.00 «Раніца Расіі».

09.20 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

10.10 «Мой срэбны шар».

11.00 Весткі.

11.25 Тэлесерыял «Чэрчыль». Расія, 2009 г.

13.15 «Кулагін і партнёры».

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.25 Пакой смеху.

15.15 Тэлесерыял «Служба даверу».

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.15 «Кулагін і партнёры».

18.45 «Беларусь».

19.00 Свяя кампанія.

20.05 Лабрынты: Лявон Вітан-Дубейкаўскі.

21.35 «Запал па культуры».

13.15 Прэм'ера! Серыял «Пярсцёнак з бірузой» (Украіна). 1-я і 2-я серыі.

15.10 Біятлон. Кубак свету. Гонка пераследу. Жанчыны. Прамая трансляцыя.

16.00 Документальны фільм «Хілары Клінтан: жанчына, якая плача» (Расія).

10.00 Нашы тэсты.

10.40 Жансавет.

11.15 Свяя кампанія.

12.05 Лабрынты: Лявон Вітан-Дубейкаўскі.

12.35 «Запал па культуры».

13.15 Прэм'ера! Серыял «Пярсцёнак з бірузой» (Украіна). 1-я і 2-я серыі.

15.10 Прэм'ера! Камедыя «Парыжская каханне Коці Гуманкова» (Расія).

20.40 Гістарычна-драма «Гнядзю жаўрука» (Італія - Францыя - Вялікабрытанія).

23.00 Жывы гук.

23.40 Казанова.

РОССІЯ

07.00 Весткі.

07.15 «Юрмала». Фест гумарыстычных

праграм.

08.50 Фільм «Памятаць або забыцца».

10.25 «Раніня пошта».

11.00 Весткі.

11.10 «Суботнік».

11.50 Фільм «Шчасце па рэцэпце», Расія.

14.00 Весткі.

14.15 Фільм «Дваццаць дзён без вайны».

16.10 Прэм'ера. «Зорка Барыса Штокалава».

17.00 «Суботні вечар».

19.00 Весткі ў суботу.

19.45 «Гарацок». Дайджэст.

20.20 Прэм'ера. Фільм «Завеяя». Расія, 2010 г.

23.55 Дэтэктыў «Чор

▶ НАВУКА І ПАЛІТЫКА

ХРАМАСОМЫ І НАЦЫЯНАЛІЗМ

Алег ПЯТРОЎ

Іспанскія вучоныя спрабуюць аспрэчыць тэорыю нацыяналістаў з Краіны Баскаў пра існаванне асобнай баскскай расы.

Нагадаю, баскі — народ, які населяе землі на поўначы Іспаніі і на паўднёвым заходзе Францыі. Iх — каля 3 мільёнаў. Баскская мова — адзіная ў Еўропе, якая не належыць да сям'і індаеўрапейскіх моў.

Існуе цэлы спектр версій пра паходжанне гэтага народа. Ёсьць вельмі смелыя і арыгінальныя: баскі прыйшли з Грузіі або былі вікінгамі. Ёсьць больш празаічныя: старааднія баскі былі кельтамі, берберамі (жыхары Паўночнай Афрыкі), людзімі часоў палеаліту, якія хаваліся ў пячэрах Іберскага паўвострава.

Самі мясцовыя нацыяналісты лічаць, што баскская мова і народ унікальны без нейкіх асаблівых вонкавых уплываў. Нацыя і мова існавалі тут спакон вякоў. Потым, прыкладна 10 тысяч гадоў да нашай эры, сюды прыйшли прашчуры цяперашніх іспанцаў.

Апошнія дзея баскамі гісторычнае права называюць сябе абарыгена́мі, а іспанцаў — акупантамі.

Акрамя таго, піянеры баскскага нацыяналізму цвердзяць, што іх народ выконвае нейкую асаблівую метафізічную місію. Вялікая роля ў баскскім грамадстве належыць касцёлу. А той факт, што менавіта на землях баскаў у сярэднявечныя часы быў спынены паход мусульман на Еўропу, дае ім падставу казаць, што баскі — абраны Богам народ. Адсюль вынікае тэзіс пра неабходнасць захавання мовы, культуры і, нарэшце, генафонду нацыі.

Справаўдная рэвалюцыя ў тэорыі баскскай расы адбылася ў 1949 годзе, калі Артур Мурэн, брытанскі генетык, давёў, што баскі на генетычным узроўні адрозніваюцца ад еўрапейскіх народаў. У баскаў адмоўны рэзус-фактар крыві сустракаеца значна часцей, чым у іспанцаў. Іншыя пазнейшыя даследаванні пацвердзілі высновы Мурана.

Генетычная адрозненасць баскаў ад іспанцаў стала дадатковым аргументам для баскаў, каб патрабаваць палітычнай незалежнасці ад Мадрыду. Некаторыя нацыяналісты патрабавалі прыняцця кодэксу нацыяналіс-

та, які забараняў баскам дзеля чысціні і захавання расы браць шлюбы з прадстаўнікамі іншых народаў.

Так ці інакш, сучасная наука спрабуе давесці, што Мурэн памыляўся. На днях Human Genetics, саліднае медычнае выданне, паведаміла пра вынікі даследавання аднаго з дэпартаментаў барселонскага ўніверсітэта. Іх выснова: «баскі не могуць лічыць сябе асобнай нацыяй Еўропы». «Тэорыя наконт існавання баскской расы павінны быць пераглянуты», — заяўіў кіраўнік групы вучоных. Дарэчы, гэты кіраўнік пачынаў сваю наукаўскую пошуку, калі быў баскскім нацыяналістам, менавіта з мэтай давесці генетычную арыгінальнасць баскаў.

Галоўная памылка Мурана, на думку вучоных з Барселоны, заключаецца ў вузкасці ягонага падыходу. Акрамя аналізу рэзус-фактара крыві існуе шмат іншых характарыстык геннаі сістэмы асобы і калектыву. Сучасная наука, калі верыць Human Genetics, ведае некалькі тысяч генных характарыстык чалавека, каб казаць пра справаўдную адметнасць баскаў ад суседзяў, аднаго рэзусу мала.

Дзеля праверкі версіі Мурана вучоныя адбрабалі 144 чалавекі з розных рэгіёнаў Іспаніі, Паўночнай Афрыкі, Францыі, і, натуральна, Краіны Баскаў. Іспанскую дзяржаву падзялілі на дзесяць зонаў. У кожнай зоне знайшлі 30 чалавек, у якіх дзядулі і бабулі былі з гэтых месцаў.

еўрапейскія народы. Старожытныя баскі здзейснілі вандраванне па Атлантычным узбярэжжы ў перыяды верхняга палеаліту і мезаліту. У дагісторычныя часы народы, роднасця баскам, былі шыроко распаўсюджаны ў Заходняй Еўропе, засялялі тэрыторыі Іспаніі, Францыі і паўднёвой Бельгіі. Пазней, у працэсе канкіяту з рымлянамі, германцамі ўзніклі новыя народы. А вось у цяжкіх даступных горных раёнах Іспаніі працэс асіміляцыі быў не такім дынамічным. Менавіта таму тузыльцы здолелі захаваць старадаўнюю культуру і мову. Дарэчы, падобныя працэсы характэрны для іншых горных народоў, напрыклад гуцулаў.

Хаця, з іншага боку, вучоныя з Барселоны самі прызнаюць, што іх даследаванні ў занадта мала, каб сцвярджаць, што баскі і іспанцы блізкія родзічы. Для гэтага, кажа кіраўнік групы, трэба правесці аналізы генаў не ў сотні, а ў тысічы чалавек.

Застаецца дадаць, што крах баскской расавай тэорыі палітычна хутчэй выгадны сучаснаму баскскому нацыяналізму. Праціўнікі баскскіх сепаратыстаў ахвотна праводзілі паралелі паміж расізмам нацыстаў.

Гены жыхароў іспанскіх правінций і баскаў амаль адолькавыя. Больш таго, самымі не іспанскімі жыхарамі Іспаніі аказаліся не баскі, а насельнікі правінций Валенсія і Экстрэмадура

цикавае: генетычна баскі Францыі і Іспаніі не вельмі падобныя адзін на аднаго.

Такія вынікі прымушаюць пераглядзець тэорыю паходжання баскаў. На думку ўсё тых жа вучоных, баскі і іспанцы жылі разам недзе на Блізкім Усходзе прыкладна 25 тысяч гадоў таму, адкуль разам і прышлі на Пірінскі падвостраў.

Новая версія гучыць дастаткова смела. Вучоныя хачаці крэтычна ставіцца да ідэі ізоляцыі баскаў, ўсё ж аддалі перавагу тэорыі аб засяленні баскамі тэрыторыі Іспаніі раней за інда-

расізмам баскаў. Неаднаразова расавыя забоны баскскіх незалежнікаў і згадкі пра тэорыю Мурана былі падставамі для шумных антыбаскскіх кампаній у іспанскай прэсе.

Можна прагнаваць, што калапіс баскской расавай тэорыі азначае перамогу той фракцыі баскскага нацыянальнага руху, якая надае перавагу моўнаму, а не кроўнаму фактарту. Для прыхільнікаў апошняй канцепцыі баскамі лічыцца не той, у жылах якога цячэ баскская кроў з адмоўным рэзус-фактартам, а той, хто размаўляе на баскскай мове.

▼ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

У беларусі будзе «адліга»: у байнэце знятая забарона на доступ з Беларусі да сайтаў gay.ru, gaily.ru і qguys.ru, якія раней афіцыйна прызнаваліся заблакаванымі. Доступ на расійскі сервер стаў магчымы некалькі дзён таму і, у адрозненіе ад мінулых «уключэнняў» рэсурсу, у дадзены момант усе часткі сайта даступныя для беларусаў. Як доўга будуць наведвальнікі з Беларусі мець доступ да рэсурсу, пакажа час.

Internet.ru (Расія)

Нягледзячы на змену прэзідэнта, Украіна наўрада істотна зменіць сваю пазицію ў адносінах з Расіяй. Першыя крокі Януковіча некаторыя аналітыкі параўноўваюць з паводзінамі прэзідэнта Беларусі Лукашэнкі. Але гэта не зусім так. Хаця Януковіч носіць беларуское прозвішча і мае беларуское паходжанне, а Лукашэнка — украінскае прозвішча (што нярэдка

сустракаеца ў Беларусі) і па зневіні выглядае ды хітрых паводзінах нагадвае хутчэй украінца, чым прастадушнага беларуса, паміж імі існуе вялікае адрозненне.

«Контракты» (Украіна)

Аляксандр Лукашэнка і яго паплечнікі ў часы раз і пакуль беспаспяхова спрабуюць знайсці альтэрнатыву расійскім энергансістэмам то ў Іране, то ў Венесуэле. Беларускі НПЗ яны намерваюцца загрузіць венесуэльскай нафтай, у планах — удзел у распрацоўцы венесуэльскіх газавых радовішчаў. Але велізарны адлегласці, падобна, стануть непераадольнай перашкодай на шляху рэалізацыі гэтых планаў. ...Крызіс ззвіў А. Лукашэнка прастору для манеўру — яму зноў давядзенца пазычаць або на Захадзе, або ў Расіі. У чарговы раз складаеца ўражанне, што А. Лукашэнка загнай сябе самога ў тупік, з якога яму ўжо не выбраца.

Ён сапсаваў адносіны з Еўрасаюзам, сварыца з Москвой, якая не спяшаецца выдаць яму новыя субсіды. Верагодна, беларускаму лідеру гэтым разам цяжка будзе выйсці сухім з вады, і адзін са зневініх гульцоў атрымае перавагу ў той нязручнай сітуацыі, у якой апініўся беларускі лідэр.

«Евразийскі дом» (Расія)

Нечакана для ўсіх кіраўнікі парламента Беларусі перадаў сябрам дэлегацыі Еўрасаюза ліст за подпісам спікераў парламентаў пяці дзяржаў, якія ўдзельнічаюць у праграме «Усходнія партнёрства» (Украіна, Грузія, Арmenія, Азербайджан, Малдова). Спікеры заклікаюць лічыцца Беларусь ройнай з іншымі дзяржавамі (гаворка ідзе пра ўдзел Беларусі ў парламентскай асамбліі «Усходнія партнёрства» («Еўрапа-наст»), куды ЕС не жадае запрашаць беларускіх дэпутатаў, паколькі не прызнае беларускі

парламент. Салідарнасць з Мінскам збіраюцца выказаць і МЗС усіх дзяржаваў-удзельніц «Усходнія партнёрства». Цалкам верагодна, што такая падтрымка звязаная з непрызнаннем Мінскам Абхазіі і Паўднёвой Асечі.

REGNUM (Расія)

Камітэт дзяржаўнай бяспекі Беларусі (КДБ) і Аператыўна-аналітычны цэнтр пры прэзідэнце (ААЦ) атрымалі поўны доступ да абаненцікі базаў беларускіх аператараў сувязі. Пры гэтым пранікненне ў жыццё абанентаў будзе ажыццяўляцца за кошт сродкаў саміх аператараў. Для поўнага щасця засталося толькі абавязаць кожнага беларуса за ўласныя грошы набыць і ўсталяваць у санвузле вебкамеры, уключаючы ці выключаючы які будзе дазволена толькі супрацоўнікам КДБ ці ААЦ. Як у Оруэла.

«Донецкій портал» (Украіна)

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

ГЕРМАНІЯ. ХАЛОДНЫ ДУШ КАРЫСНЫ БЕДНЫМ

Ціла Саррацын, былы берлінскі сенатар ад партыі сацыял-дэмакратай, працягва шакаваць публіку сваім заявамі. Раней ён нарабіў шмат гвалту, калі запісаў большую частку турэцкіх эмігрантаў у катэгорыю непатрэбных грамадства. Турэцкія сем'і ў ФРГ, на думку Саррацына, не што іншае, як «канвеер па штампоўцы дзяйчынку ісламскіх хустках». Гэта цытата каштавала Ціла месца ў кіраўніцтве дзяржайной кампаніі «Bundesbank», якая не хацела сапсаваць адносіны з калегамі ў Турцы. Аднак гэтага Саррацыну аказалася мала. Цяпер ён вырашыў выказацца наоконці надзвычай ліберальнага праекта закона пра сацыяльную падтрымку Hartz-IV. Зараз нямецкае грамадства вельмі крытыкуе праект Hartz-IV за тое, што ён прадугледжва скарачэнне дапамогі беспрацоўным. А вось Саррацын лічыць, што чым менш дапамогі, тым лепш. «Няма грошай на гарачую воду? Трэба прыймаць халодны душ. Ён знача больш карысны для здароўя», — заяўіў Ціла. Сентэнцыя ўжо выклікала пратэсты, асабліва з боку левых эсдэкаў, якія патрабуюць выключэнне скандаліста з шэрагаў партыі.

На матэрыялах «Suddeutschen Zeitung» (Германія)

ІСПАНІЯ. ЛІДЭРУ БАСКСКІХ НАЦЫЯНАЛІСТАЎ ДАЛІ ДВА ГАДЫ ТУРМЫ

Арнальда Атэгі, былы лідэр партыі прыхільніка незалежнасці краіны баскай «Батасуну», блізкай да тэрарыстаў з групоўкі ETA, асуджаны на два гады турмы. Два гады за кратамі, якія вырашыў іспанскі суд, будзе дастаткова для Атэгі, каб зразумець, што ўхвяляць тэрарызм нельга. Менавіта па артыкулу «Ухваленне тэрарызму» і асуздзіл Атэгі. Тэрарызм ён ухваліў, калі ў 2005 годзе выступіў з пра-мовай падчас пахавання былога сябра ETA, які памёр у іспанскай турме. Абараняючыся, Атэгі заяўіў, што Канстытуцыя гарантует кожнаму права на свабоду слова. Думаецца, што вырашальнім момантам працэсу было нежаданне Атэгі адмовіцца ад гвалту як сродку палітычнай барацьбы. У турме ён знаходзіцца з каstryчніка мінулага года.

На матэрыялах «El País» (Іспанія)

ГРЭЦЫЯ. БАЙКОТ НЯМЕЦКІХ ПРАДУКТАЎ

Грэкі адреагавалі на калаж, нібы мусульмане на дацкія карыкатуры пра Мухамеда. Саюз дробных гандляроў заклікаў да байкоту тавараў з біркай Made in Germany. Байкатаўцаў нямецкія прадукты саюз прапаноўвае да таго часу, пакуль Берлін не напросіць прабачэння за Венеру. Пакліўшы з Венеры, якія гаворыць ў праекамаў ініцыятараў кампаніі, немцы «зняважылі элінскую гісторыю, хараство і цывілізацыю, якая паўсталі ў часы, калі самі немцы елі бананы на дрэвах».

На матэрыялах «Suddeutschen Zeitung» (Германія)

► ВОДГУК АЛІМПІЯДЫ

ЗАКЛАДНІКІ СПОРТУ

Правал расійскай алімпійскай зборнай у Ванкуверы стаў шокам для расійскага грамадства і кіраўніцтва краіны. Якія наступствы мела катастрофа і што збіраецца рабіць Расія далей, тым больш, што хутка алімпіяды ў Сочы? Пра гэта і іншае журналіст «Новага часу» Алег Новікаў размаўляе з супрацоўнікам расійскага Агенцства палітычных навін (АПН) Аркадзем Шворцэрам.

— Наколькі тэма спорту важная для сучаснага расійскага грамадства, якая роля належыць гэтай тэмэ ў легітымізацыі ўлады?

— Тэма спорту, колькасці алімпійскіх медалёў і спартовых рэкордаў расійскай каманды была адной з галоўных фішак рэжыму. Увогуле, некаторыя палітолагі кажуць, што новую дзяржайную сімволіку — трохкаляровы сцяг — расійская супольнасць прыняла выключна дзяякуючы перамогам спартсменаў, а канкрэтна — выхаду расійскай зборнай па футболу на чэмпіянат свету 2002 года. Вакол той падзеі была істэрыя.

Так ці інакш, правал расійскіх алімпійцаў у Канадзе аказаўся пісіхалагічнай траўмай для ўсяго грамадства, якое прызычайлася да лозунгаў, што хаця б у гэтай галіне «мы впереди планеты всей». На прыпынках, у курылках, на інтэрнэт-форумах шмат палемізуецца на тэму спорту. Важны момант: раней усю адказнасць за падобныя катастрофы перакладалі на суддзяў, якія быццам бы

Як толькі з Канады началі прыходзіць дрэнныя навіны, крамлёўскія босы сталі шукаць вінаватых. Натуральна, не ў недахопах сістэмы, а ў асобных персаналіях. Усю адказнасць звалілі на дырэктараў спартовых дэпартаментаў

сімпатизуюць заходнікам. Цяпер тэма змовы супраць Расіі не такая папулярная. Людзі адмаўляюцца ад нацыяналістычных міфau, прызнаюць, што рускія былі аўктыўна слабей за іншых.

— Дрэнныя вынікі рускіх, 11-е месца ў агульным камандным заліку, здаюцца вельмі дзіўнымі на фоне вялізных інвестыцый у спорт. Калі верыць Крамлю, на падрыхтоўку расійскай каманды да Ванкуверу пайшло ў 5 разоў больш грошай, чым на падрыхтоўку да папярэдняй Алімпіяды ў Турыне. У чым прычына слабых вынікаў расійскіх алімпійцаў?

— Правал расійскай зборнай — гэта правал так званай дактрыны «баблаверы», якая вельмі папулярная ў кіруючых колах. Крамлёўскія чыноўнікі напярэдадні Алімпіяды або іншых адказных спаборніцтваў кажуць спартсменам: паб'еш алімпійскі рэкорд — атрымаеш 100 мільёнаў. Нейкі час такая формула працавала, аднак не сёння. Каб стаць

спартсменам, трэба сістэматычна займацца спортам яшчэ з дзяцінства. Аднак інфраструктура дэйцічага спорту ў Расіі вельмі слабая. Сваю ролю адыгрывае таксама дрэннае харчаванне, масавая мода сярод моладзі на спажыванне алкаголю. Іншымі словамі, мы пачынаем рыхтаваць алімпійцаў пазней, чым на Захадзе. Пры гэтым канкурэнцыя паміж спартовцамі апрыёры больш слабая. Каб змяніць сітуацыю, трэба мянуть сацыяльную структуру. Тым больш у рэгіёнах, дзе ўсім руляць мясцовыя кланы.

— Як крамлёўская адміністрацыя рэагавала на кепскія вынікі ў Канадзе?

— Рэакцыя стала яшчэ адным доказам структурнага крýзису расійскай улады. Як толькі з Канады началі прыходзіць дрэнныя навіны, крамлёўскія босы сталі шукаць вінаватых. Натуральна, не ў недахопах сістэмы, а ў асобных персаналіях. Усю адказнасць звалілі на дырэктараў спартовых дэпартаментаў. Аднак на выхадзе адбыўся пышык — сваю пасаду захаваў чалавек, які нясе галоўную вінцу за Ванкувер. Размова пра міністра спорту Віталія Мутко. Карупція настолькі

разлажыла эліту, што там не здольныя нават на радыкальныя кадравыя перастаноўкі. У выніку цяпер грамадству прапануюць забыцца на Ванкувер і ўсе сілы сканцэнтраваць на алімпіядзе ў Лондане і, натуральна, у Сочы.

— Алімпіада 2014 года ў Сочы займае вялікае месца ў дзяржавай пропагандзе. Гэта першыя гульні, якія прымае Расія. Якія ваншы прагнозы наконт таго, ці будзе здольная краіна арганізаваць мерапрыемства такога ўзроўню?

— Пакуль я скептык. Чым далей, тым відавочней, што ідэя сочынскай алімпіяды была вельмі валюнтарыстычнай. Пачнём з того, што, па падліках спецыялістаў, каб адбудаваць да 2014 года інфраструктуру, патрэбна прыкладна 400 тысяч рабочых, галоўным чынам будаўніцтву. Прыйкладна столькі людзей і жывуць у так званым Вялікім Сочы — кантгламераце гарадоў на ўзбярэжжы Чорнага мора. Працаўцаў на будаўніцтве яны не збіраюцца. Іхні бізнес — сектар

турыстычнага сервісу. Аднак мала хто ведае, куды пасяліць 400 тысяч будаўнікоў. Таксама не зразумела, як правесці туды дастатковы аб'ём энергіі. Трэба будаваць новыя лініі і фактычна ствараць лакальную энергасістэму. І гэта яшчэ не ёсць. Застаецца транспартнае пытанне. Паглядзіце на мапу Паўночнага Каўказу. Сочы звязвае з Расіяй адна лінія чыгункі, аўтатраса плюс аэрапорт. Пры ўсім жаданні яны не здольныя перавезці прыкладна 200 тысяч чалавек, якія, як ча-каеца, прыедуць глядзець на спаборніцтвы.

— Вядома, што Грузія — гапалітычны праціўнік Расіі ў рэгіёне, намагаеца нейкім чынам перашкодзіць гульнім у Сочы, звяртае ўвагу на розныя экалагічныя аспекты алімпіяды і на парушэнне ў РФ правоў чалавека. Ці не варта чакаць, што Гульні ў Сочы стануть катализаторам міжнароднай напругі?

— Гэта цалкам рэальна. Акрамя таго, існуе не толькі грузінскае пытанне, аднак і проблема чэркесаў. Падчас каланізацыі рускімі Паўночнага Каўказа ў XIX стагоддзі шмат чэркесаў пагадзіліся эміграваць у Турцыю. Іх калонія вельмі ўплывовая ў гэтай краіне. Мяркуючы па ўсім, зараз чэркесы рыхтуюць да гульніяў вялікую інфармацыйную кампанію, якая мае на мэце нагадаць усяму свету, што Сочы — гэта іх карэнная зямля, якую ў іх адабралі злывы каланізатары. Як бачым, проблемаў вакол Сочы хапае. І гэта ёсць з улікам таго, што ў Расіі дастатковы шмат раёнаў, больш гатовых да правядзення Алімпіяды. Той жа Ханты-Мансійск або Алтай. Дарэчы, з пункту гледжання развіцця, гэтыя рэгіёны маюць значна большую патрэбу інвестыціях, чым і так нядрэнна развітая Кубань.

— Якія палітычныя наступствы можа мець патэнцыяльны правал алімпіяды ў Сочы?

— Цяжка сказаць зараз. Да сочынскай алімпіяды яшчэ багата часу, і шмат што ў расійскай палітыцы відавочна зменіцца. Аднак, калі Путін застанецца ва ўладзе, сочынскі правал можа азначаць канец ягонай кар'еры. Вядома, што ВВП быў галоўным лабістам Сочы як кандыдата на Алімпіяду. Таму цалкам магчыма, што па ходу набліжэння алімпіяды вакол Путіна ўзнікне нейкі палітычны і інфармацыйны вакуум. Праўда, перш трэба пачакаць вынікаў лонданскай алімпіяды для расійскай зборнай.

▶ ПЕРШАЯ ЛЭДЗІ

МЕГАЗОРКА З БЕЛАГА ДОМУ

Іван БЧ

**У лютым спойніся роўна год
пражывання ў Белым доме
сям'і Барака Абамы. Аднак
калі рэйтынг презідэнта
апошнім часам паступова
знікаеца, гэтага нельга
сказаць пра гадавы баланс
першай лэдзі.**

Мішэль Абама заўсёды ўмела добра апранацца. Журналісты жаночых часопісаў адзначалі яе густ яшчэ задоўга да таго, як яна стала гаспадыняй Белага дома. У 2006 годзе «Vanity Fair» паставіў яе ў спіс 10 best dressed women (дзесяці самых добра апранутых жанчын). У наступным годзе яна зноў была ў дзесятцы. Лічыцца, што якраз стыльная вопратка Мішэль падштурхнула шматлікіх мадэльераў пераглядзець сваё стаўленне да мадэлю ў чорнай скурай.

Ужо пасля абрання Барака на пасаду презідэнта нейкі журналіст заўважыў, што стыль Мішэль падабраны па прынцыпу «і нашым і вашым». Некаторыя элементы яе касцюму ўнагадваюць яркія фасоны Жаклін Кенэдзі — жонкі Джона Кенэдзі, куміра дэмакратоў. Аднак пры гэтым гарнітуры Мішэль вельмі класічныя. Менавіта класіцы аддавалі перавагу жонкі презідэнтаў ад рэспубліканскай партыі Барбара Буш і Нэнсі Рэйган. Такім чынам, Мішэль Абама — папуліст, робіць выснову журналіст.

Папулізм, жаданне спадабацца ўсіму грамадству характэрныя не толькі для эстэтычнага густу Мішэль. Праз год пасля таго, як яна стала першай лэдзі, амерыканская прэса амаль адзінадцята ў адказе на пытанне, якую адзнаку заслужыла Мішэль на

вялікай палітыкай, што менавіта і патрабуе ад жанчыны кансерватыўныя сямейныя кодэксы.

Аднак дэмакраты, якія традыцыйна носяцца з фішкамі фемінізму, таксама не хаваюць пазітыўнага стаўлення да Мішэль. Тая не падобная на Лауру Буш — папярэднюю першую лэдзі, якая ўсю энергію скіравала на хатнія бытавыя справы і была рэдкім госцем на фуршетах і прыёмах. Мішэль, не ў прыклад Лауры, — сталы герой палітычнай і культурнай хронікі.

«Хацела б зрабіць штосьці, каб пра мяне маглі сказаць: яна нешта сапраўды змяніла», — так сфармулявала Мішэль сваё крэда перад журналістамі яшчэ год таму падчас адной з першых прэсканферэнцый пасля абрання Барака Абамы прэзідэнтам.

У цэнтры яе актыўнасці акказаўся план барацьбы з атлусценнем сярод дзяцей. Пра гэту проблему пачалі казаць прыблізна год 30–40 таму, аднак да дзяржаўнай праграмы ўсё руکі не даходзілі. Міжтым, сёня кожнае трэцяе амерыканскіе дзіця мае залішнюю вагу.

Праз год існавання адміністрацыі Абамы, можна казаць, што сваё месца ў народнай палітычнай культуры Мішэль знайшла. Яна стала падобнай да поп-зоркі, візіты якой за мяжу цікавыя для ўсіх жаночых часопісаў і грамадскіх СМИ.

гэтай пасадзе. Як прагрэсіўныя, так і кансерватыўныя выданні і аналітыкі ставяць ёй вышэйшую адзнаку.

Правым рэспубліканцам, якія стаяць на абароне сям'і, імпуне, што Мішэль не пайшла шляхам Хілары Клінтан, якую падчас першай прэзідэнцкай кадэнцыі Біла Клінтара неафіцыйна называлі віцэ-прэзідэнтам. Аднак спроба гуляць з мужам на роўных ролях у выніку не спадабаліся амерыканцам. Хутка пад ціскам публічнай думкі Хілары была вымушана не так актыўна каментаваць курс адміністрацыі і прапаноўваць законапраекты.

Мішэль, наадварот, амаль дэмантратыўна адмаўляеца браць удзел у дэбатах, звязаных з

кампанія Мішэль Абамы называецца «mom-in-chief» (мачі — галоўны кухар). Мэта кампаніі — падштурхнуць бацькоў самім гатаваць для дзяцей якасную ежу, а не прапаноўваць замоўленую ў рэстаранах. «Mom-in-chief» — гэта не толькі прапаганда здаровай гастрономіі. Бацькоў заклікаюць менш сядзець каля тэлевізараў, больш праводзіць з дзяцьмі часу на свежым паветры, на спартовых пляцоўках.

Дарэчы, проблема дзіцячай тлустасці не абышла і прэзідэнцкую сям'ю. Тая ж Мішэль Абама ў інтэр'ю распавяяла, наколькі стомленай яна раней прыходзіла дахаты пасля працы. Не маючы сілаў зрабіць дзецям нармальную ежу, папросту замаўляла нешта

з бліжэйшага рэстарану хуткага харчавання. Праз некалькі гадоў убачыла, што ўсе абедзвюх дачок, Сашы і Малі, проблемы з залішнім вагой.

Эксперты падкрэсліваюць, што Мішэль зрабіла абсалютны правільны выбор. Проблема атлусцэння і дзяцей і бацькоў відаўчна важная для выбаршчыкаў як правых, так і ліберальных поглядаў. У гэтым кантэксце таксама часта згадваюць працэл Хілары Клінтан, якая, калі перабралася ў Белы дом, вырашыла заняцца реформай сістэмы аховы здароўя, наконт якой у грамадстве існуе шмат супяречлівых канцепцый.

Акрамя таго, кампанія Мішэль Абамы сама па сабе працуе на павышэнне папулярнасці дэмакратаў. Як сведчыць статыстыка, галоўныя ахвяры эпідэміі дзіцячай тлустасці — дзеці з бедных сямей чарнаскурых або лацінаамерыканцаў. Латынаамерыканцы, асабліва жанчыны, у большасці — каталікі, вельмі асцярожна стаўшы да прагрэсіўных лозунгаў дэмакратаў наконт планавання сям'і і легалізацыі абORTAў. Цяпер ёсьць шанец, што дзякуючы Мішэль яны зменяць свае погляды адносна дэмакратаў.

Праз год існавання адміністрацыі Абамы, можна казаць, што сваё месца ў народнай палітычнай культуры Мішэль знайшла. Яна стала падобнай да поп-зоркі, візіты якой за мяжу цікавыя для ўсіх жаночых часопісаў і грамадскіх СМИ. І як вынік — на фоне паступовага падзення рэйтынгу прэзідэнта, узровень даверу да ягонай жонкі расце. Можна прагнаваць, што ў выбарчай кампаніі Барака Абамы 2012 года Мішэль будзе адыгрываць значна большую ролю, чым два гады таму.

Адзінага, каму дакладна не падабацца папулізм і зоркавы імідж мадам Абамы — радыкальныя феміністкі. На іх думку, замест таго, каб красавацца на вокладках жаночых часопісаў, Мішэль мусіла б змагацца з самой індустрыяй гэтих часопісаў як важнага чынніка кансервацый сістэмы мужчынскага дамінавання ў грамадстве.

▼ ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

ВАЛЕРЫЙ БЕЛАШЭЙКІН

Мэра горада Асбеста, што ў Свердлоўскай вобласці, лідэр мясцовай секцыі партыі «Адзіная Расія» Белашэйкін могуць зняць з выбараў галавы горада за выкарыстанне мультиплікацыйнага персанажу ў сваёй палітычнай рэкламе. У прынцыпе, Белашэйкін сам вінаваты. Раней нехта з ягоі каманды звярнуў

увагу на то, што ў агітацыйных матэрыялах галоўнага кандыдата ад апазіцыі Таццяны Саф'іной прысутніча папулярны персанаж Нязнайка з аднайменнага мультфільма. Ніякага права стваральнік Нязнайкі Таццяне на выкарыстанне образу ў агітацыі, натуральна, не давалі. Белашэйкін хуценька падаў у суд, і апазіцыянеры звярнулі ўвагу на то, што па гораду раздаюцца коміксы, у якіх Белашэйкін дзеліцца сваімі планамі з героямі мультфільма «Дыснейя». Тыя ў захапленні ад ідэі мэра і дружна скандуюць: «Тут будзе горад-сад!» Зараз суд павінен вырашыць, ці мае Белашэйкін права выкарыстоўваць Скруджа, Мікі Маўса і Дональда.

ХОСНІ МУБАРАК

Презідэнта Егіпта, якому ўжо 81 год, напрыканцы гэтага тыдня чакае складаная хірургічная аперацыя ў Германіі. Па канстытуцыі, у падобных выпадках прэзідэнт мае права перадаць на час лячэння ў шпіталі свае павяномоцтвы віцэ-прэзідэнту. Мубарак так і зрабіў. Здавалася б, фармальная працэдура, аднак яна выклікала вялікія дэбаты ў краіне. Нават некаторыя дзяржаўныя СМИ, каментуючы стан здароўя прэзідэнта, заклікаюць пачаць рыхтавацца да таго, што, магчыма, краіне хутка давядзенца жыць без Мубарака, які не пакідае пасаду прэзідэнта ўжо 29 год. Пачалі нават хадзіць чуткі, што сын Мубарака і лідэр дзяржаўнай Нацыянальнай дэмакратычнай партыі паспелі перасварыцца з-за таго, хто будзе пераемнікам пацэнтнага нямецкай клінікі. Активізаваліся апазіцыянеры з руху «Браты-мусульмане». Самае цікавае, што перад тым, як пайсці ў шпіталь, Мубарак пажартаваў наконт таго, што ў краіне магчыма стварэнне апазіцыйнага ўраду, і нават заклікаў суайчыннікаў лаяльна ставіцца да яго існавання, як таго патрабуе канстытуцыя.

ДЭВІД КАМЕРОН

Кіраунік партыі брытанскіх консерватораў у чаканні чэрвеньскіх выбараў у парламент, па выніках якіх торы маюць цудоўны шанец сфармаваць кабінет. Аднак лейбарысты — цяперашнія гаспадары Даўнінг-стрыт, 10, так проста здавацца не збіраюцца. Яны раздзулі буйны скандал вакол лорда Ашкрофта, аднаго з галоўных спонсараў консерватораў. Ашкрофт ужо пагадзіўся выдаць партыі Камерона два мільёна єўра на выбарчую кампанію. Проблема, аднак, у тым, што, як стала вядома, арыстакрат ніколі не плаціў падаткі ў Вялікабрытаніі. Між тым, самі торы раней казалі, што Ашкрофт плаціць падаткі ў брытанскую казну. Гэта адразу выклікала палітычны шторм. Лейбарысты кажуць, што лорд купіў партыю торы і нават збіраеца заняць адну з пасад у кабінэце Яе Вялікасці пасля будучых выбараў. У адказ Камерон пабяціў не ўключыць лорда ў свой будучы ўрад і нагадаў лейбарыстам, што некаторыя спонсары таксама не рэзідэнты ў Брытаніі. Так ці інакш, скандал надаў выбарам інтыгу. Калі верыць выданню «Mail on Sunday», адрыў консерватораў ад лейбарыстаў скараціўся да двух працэнтаў (38 працэнтаў брытанцаў гатовыя галасаваць за партыю Камерона, а 36 працэнтаў — за лейбарыстаў).

КУЛЬТУРА

► КАНТАКТЫ

HALMA MATER

«МЫ ДЛЯ IX — АПОШНІ ФАРПОСТ ЕЎРОПЫ»

«І як вам трактары «Беларус»?» — публіка з апошніх сілаў прыдумвала пытанні для пісьменніка Трыстана Х'юза. — «Супер. Яны героі гэтага тыдня: прыбраць столькі снегу! — адказваў Трыстан. — А ўвогуле, я вырас у Канадзе, а бацька мой — фермер, так што ані маразамі, ані агратэкнікай мяне не здзівіш». Дзіўным у гэтай размове выпадковаму наведніку галерэі «Ў» магло падацца ўжо тое, адкуль у Мінску ў разгар суровай зімы наогул мог узяцца літаратар з Уэльсу. Эта нечаканае з'яўленне адбылося дзякуючы ёўрапейскай сетцы літаратурнага абмену Halma. Пра спецыфіку дзейнасці гэтай арганізацыі ў Беларусі Алеся Гінзбург гутарыць з Вольгай Гапеевай — дырэктаркай беларускай філіі Halma.

«Ніякага кантролю няма»

— З якога часу і якім чынам адбываецца «творчы абмен» паміж краінамі Еўрасаюза і Беларуссю?

— Са снежня 2008 года, калі на чарговай сесіі Halma выдавецтва «Логвінаў» прынялі ў арганізацію, мы маем магчымасць прымаць пісьменнікаў на творчыя стыпендыі. Па-дабраму, у нас павінен быць нейкі ўласны «домік творчасці», як амаль ва ўсіх сябраў аўяднання, але пакуль не дазваляюць фінансавыя магчымасці — таму ў Мінску пісьменнікі жывуць на здымнай кватэрэ ў цэнтры. Прыйяджаюць на месец. Праграма дае магчымасць выбраць дзве краіны запар, і пісьменнікі гэтым ахвотна карыстаюцца. Заяўкі разглядаем не мы. Калі нехта абірае Беларусь, з намі звязаюцца каардынатары: «Ці можаце вы прыняць пісьменніка ў такі і такі час?» — «Канешне, можам!» Творца атрымлівае грошы на дарогу і жыццё ў сваіх фундатаў на прыездже ў Мінск.

— І сядзіць і піша?

— Ну, гэта яго справа, чым ён тут будзе займацца, — ніякага кантролю няма: можна адпачываць, пісаць, займацца навуковымі доследамі... Многія пісьменнікі — людзі ў веку пасля трыццаті, таму іх звычайні план — «дапісаць раман» або «скончыць дысертацыю». Адзіны абавязак — літаратурная імпрэза ў краіне, якая прымае, чытанне дзвяюма мовамі, адпаведна, мусіць быць зроблены пераклад вершаў ці прозы.

— Ці гэдзяць беларускія пісьменнікі ў творчыя дамы Halma?

Вольга Гапеева

— Пакуль гэта даволі складана. У Halma ёсць фінансавы падзел паміж краінамі: адны дзяржавы самі ў стане аплачваць аўтарам вандроўку і выдаваць стыпендыі, а іншыя — не. Беларусь, як і прыбалтыйскія, скажам, краіны, — не ў стане. Сама Halma не выдае грошай — яна прыданоўвае цікавыя магчымасці кудысьці паехаць. Так што пры нашай дапамозе ў Еўропе могуць даведацца: так, мы існуём, і ў нас таксама ёсць цудоўная літаратура, — але стыпендыі беларусы павінны шукаль самі. Да таго ж, мы не можам уздзельнічаць у большасці праграм Halma, паколькі Беларусь не ўваходзіць у Еўрасаюз.

— Якія патрабаванні высоўвае Halma да стыпендыятаў?

— Аддаюць перавагу тым, хто ўжо праявіў сябе ў літаратуры і мае пэўны патэнцыял: пісьменнікі павінен мець прынамсі адну кнігу. Нікога не турбуе, якое выдавецтва прадстаўляе аўтар і ці ўваходзіць ён у нейкія творчыя саюзы. У некаторых выпадках аўтару неабходныя рэкамендацыі ад аўтарытэтных дзеячаў культуры на радзіме ці за мяжой. Творчасць апліканта, калі яна не па-нямецку ці па-англійску, павінна мець пе-

раклад на адну з гэтых моваў, каб журы магло ацаніць яго ўзровень. І гэта яшчэ адна праблема сучасных беларускіх літаратараў на шляху да єўрапейскіх стыпендый: нас няма каму перакладаць. Мы, зразумела, можам перакласці сябе самі, чым і займаемся, але гэта моветон у перакладчыцкай традыцыі. Важна вырасціць пакаленне перакладчыкаў з беларускай на замежныя мовы, для якіх гэтыя мовы — родныя... У Еўропе неверагодная колькасць фінансавых праграм для літаратараў, стыпендыяты якіх могуць паехаць у творчыя дамы Halma. Прафесійны пісьменнік з пашпартам Еўрасаюза можа ўсё жыць толькі і рабіць, што мяняць дамы творчасці.

Рональд, Анна, Трыстан

— Якія заходнія аўтары да нас ужо прыяджали? Чаму яны абрали менавіта Беларусь і ці спрадўзліся іх чаканні ад падзекі?

— Нададзены момант у нас было тры «візіцёры». Швейцар Рональд Райхен прыяджаў у жніўні 2009 года. Гэта быў наші першы гост, і мы вельмі перажывалі, як ўсё пройдзе. Яго паездка была ўдалай: было лета, сонца, Рональд шмат з кім тут пазнамёціўся. Пасля ад'езду я спыталася пра яго ўражанні, ці не трэба нам нешта змяніць, палепшиць. Рональд адказаў захопленым лістом: «У мене залатыя згадкі пра Беларусь! Канешне ж, было прыемна пачуць такія слова. Прычына, па якой ён прыехаў, — Райхен ніколі не быў у гэтай частцы Еўропы. Творчая стыпендыя — выдатная нагода зрабіць такі ваяж, на які ён ніколі не адвахніцца са самастойна, а Мінск — самая ўсходняя кропка сеткі Halma. Я так зразумела, мы для іх — апошні фарпост Еўропы перад ледзь не Сібір'ю.

Другая госьця — Анна Кім, аўстрыйская пісьменніца каройскага паходжання, піша па-нямецку. Їй не надта пашанцавала з часам, бо была тут самай дэпрэсіўнай парой, у лістападзе-снежні 2009 года. Яе паездка была звязаная з творчасцю: першы раман Анны быў прысвечаны вайне ў Косава, другі яна будзе пісаць пра Ісландью. Здаецца, яна паспрабавала праверыць, наколькі суровую зіму ўстане вытрымаць. Ну і, канешне, Беларусь цікавіла Анну як краіна з няпростым палітычным фонам.

Трэці пісьменнік — Трыстан Х'юз — валійска-канадскага паходжання, які гасціў у студзені 2010-га. Ён дапісаў тут свой чацверты раман. Яго чытанні ў межах «Літаратурнай кавярні», дарэчы, сабралі найбольшнароду: магчыма, паўпільвалі большая пашыранасць у нас англійскай мовы. З Беларусі Трыстан паляпшоў на выступу Радосна другой часткай стыпендыі.

Навошта падзеку грошы

— Сацыёлаг Алена Гапава, уражаная агучаным у прэсе невысокім памерам пенсіі народнага пісьменніка Рыгора Барадуліна, спыталася ў сваім

Дом перакладчыка ў Ту Newydd (Уэльс) — партнёр сеткі Halma

Мінск прадстаўлены ў сетцы Halma як «Горад Сонца»

блогу: «Якая пенсія мусіць быць у паэта?» І адзін малады хлопец, які піша вершы, ёй адказаў так:

«Я думаю, эта, па-першае, прынікснне, а па-другое, подласць — браць у грамадства гроши за тое, што ты паэт (...) Паэзія — твой асабісты выбар, і наўрад ці камусьці сапраўды патрэбны паэт, а вось сантэхнікі, пекары, прадаўцы патрэбныя. Ім і пенсія». Магчыма, паводле свайго службовага становішча ў Halma, ты кампетэнтная адказаць: навошта ўкладаць гроши ў людзей, якія пішуць?

— Гэта розніца ў менталітэтах (хочь я вельмі не люблю гэтага слова). Да таго ж, кнікны рынак у нашай краіне функцыянуе зусім іначай, чым на Захадзе. У нас і за мяжой сапраўды рознае стаўленне да таго, кім ёсць пісьменнік. Вельмі нямногія творцы ва ўсім свеце здолныя жыць са сваім творчасцю. У нас, калі ты працуеш выкладчыкам, журналистам, грамадства бачыць гэта і задаволене: працуй, паэт, ты ж здолыны сам сябе пракарміць! А літаратура лічыцца хобі, якім ты займаешся ў вольны час.

Інакш у Еўропе. Той жа Трыстан Х'юз мае вучоную ступень у літаратуразнаўстве, але ўжо доўгія гады не працуе выкладчыкам: гэта адцягвае яго ад творчасці, кажа ён. Яшчэ, відаць, прычына ў тым, што ў Еўропе ёсць рэзерв грошай, які можа быць выдаткованы на ўтрыманне літаратуры. Да пісьменнікаў ставяцца як да аўтарытэтнаў таўшчыцай на публічных пытаннях, да іх прыслухаюцца. Ёсць разуменне: прагрэс літаратуры — гэта прагрэс грамадства ў цэлым. У нашых жа чыноўнікаў такога разумення няма.

— Якім беларускім партнёрам Halma бачаць свой будучы дом творчасці? Мне, прынамсі, з таго, што мы можам пра-

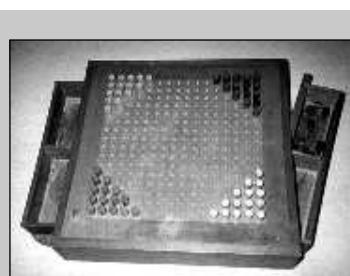
наваць Еўропе экзатычнага, уяўляеца такі сабе «хутар на балоце»...

— Я разумею чаканне экзатычнага, якое маюць, едуцы сюды, замежнікі. Але пісьменнікі розныя па натуре: адным лепш працаўшы на бязлюднай вёсцы, другім — у шумным горадзе. Будуючы свой дом, усім не дагодзіш. Збудаваць такі дом у Мінску па фінансавых прычынах нерэальна. Таму аптымальны варыянт — дом непадалёк ад Мінска. Напрыклад, у Ракаве ці Заслаўі. Магчыма пашыгнуць набыццё будынка ці сялібы ў 200 кіламетрах ад сталіцы, але гэта малаверагодна. Бо любы вясковы ідyllічны дамок патрабуе давядзення да ладу: прыбіральня, душ, інтэрнэт, пісъмовы стол, ложак. Нават аскетычны варыянт вымагае гэтага дэкораў. Падобнае падзяліцца на тры варыянты: пытнічы, няправільныя, няправільныя, няправільныя.

— Але я маю на ўвазе хутчэй гісторыка-культурнае значэнне такога «дамка творчасці». Соус, пад якім падаецца Мінск у каталоге Halma, — гэта «Горад Сонца» Артура Клінава. Яку юшчэ гісторыю, легенду ў ідэале можна было б пранавошта ўладаць гроши ў людзей, якія пішуць?

— Гэта не наша мэта — прыдумляць легенды і шукаць нейкі цымус. Ты кажаш пра «хутар на балоце» — у эстонскіх партнёраў Halma прыкладна так і ёсць. Палескімі камарамі нікога не здзівіш. Няма сэнсу даваць нейкую адмысловую рэклamu, усё адно чалавек з замежнікамі яны будуть тут жыць — реч для замежнікаў малаўажная. Калі людзям наогул цікавая краіна, ім тут усё будзе цікава.

Паводле <http://www.halma-network.eu>

у кожным з якіх мае права жыць і працаўшы месяц. Halma пачыналася з саюзу ўсіх некалькіх творчых дамоў у Польшчы, Германіі, Аўстрыйі. І толькі нядаўна атрымала сапраўды шырокую геаграфію. Беларускія выдавецтва «Логвінаў», якое падтрымлівае стыпендыяльныя праграмы у Беларусі, — партнёр Halma са снегам 2008 года.

Даведка:

Halma network — сетка літаратурных дамоў, якая на дадзены момант уключае ў сябе 26 інстытуцый. Само слова «хальма» азначае гульню накшталт шашак. У нас вядомы яе варыянт пад назівай «вугалкі». Гульня была вынайдзена ў 1884 годзе ў ЗША, яе сэнс — у перамяшчэнні фішак на квадратнай дошцы са свайго кута ў кут суперніка. Прыйкладна гэта пытанне разнастайнасць культуры. Пісьменнікі, які прымаецца да ўдзелу ў праграмах абмену, можа выбраць два дамы творчасці па ўсёй Еўропе,

СПАДЧЫНА

ДАЧКА ВІТАЎТА

Кастусь ТАРАСАЎ

Князь Вітаўт пражкыў 80 гадоу і быў тройчы жанаты. Ад другой жонкі, Ганны Смаленскай, у яго нарадзілася дачка Соф'я. Вітаўт увайшоу у гісторыю як вялікі князь літоўскі, а Соф'я — як вялікая княгиня маскоўская. Упрыгожыў абодвух на ход гістарычных падзеяў са значнымі наступствамі — бяспрэчны.

Князь Васіль і княгиня Вольга

Княжацкая школа

Соф'я нарадзілася ў 1371 годзе. Яе дзяцінства было шчаслівым. У Літве вярхоўную княжацкую ўладу дзялілі браты — Альгерд і яе дзед Кейстут. Соф'я жыла то Старых Троках, то ў гарадзенскім замку. Аднак усё змянілася са смерцю князя Альгерда. Барацьба Ягайлы за ўладу распачала трагічную старонку ў жыцці Вялікага княства. У дзесціці гадоў ёй давялося перажыць страты — смерць дзеда ў Крэўскім замку, дзе ён быў задушаны па загадзе Ягайлы, і смерць бабкі Біруты, якую чаляднікі Ягайлы ўтапілі ў Мухаўцы.

Яе бацька, князь Вітаўт, апынуўся ў той жа замкавай каморы, дзе быў забіты Кейстут. Соф'я з маці прыязджалі да яго ў Крэва. Калі бацька здолеў збегчы, ім давялося шукаць прытулак пад крылом крыжакоў. Вітаўт вымушаны быў прыняць «нямецкую веру», каб вадзіць атрады рыцараў на землі Ягайлы.

Першыя ўркі крывавага майстэрства барацьбы за ўладу Соф'я атрымала з таемных гутарак бацькі з маці — моцнае выпрабаванне для пісіхікі дванаццацігадовай дзядчынкі. Яна яго вытрымала, урокі засвоіла.

У 1384 годзе Ягайла перад Крэўскай уніяй Вялікага княства Літоўскага з Польшчай таемна прапанаваў Вітаўту замірьша і вярнуў яму Гарадзенскі, Брэсцкі і Луцкі ўдзелы. У Луцку выпадак звёў Соф'ю з князям Васілем, сынам Дзмітрыя Данскага. Два гады ардынцы ўтрымлівалі Васіля закладнікам за бацькаўскі доўг у 8 000 рублёў срэбрам. З дапамогай баяраў князь уцёк на Валынь, дзе намесніца Вітаўт і дзе жыла яго 15-гадовая дачка. Сустроча Васіля і Соф'і завяршылася заручынамі.

Заняўшы польскі трон у Кракаве, Ягайла палічыў залішнім выконваць свае абяцанні Вітаўту. Вітаўт зноў сышоў да крыжакоў і разам з нямецкімі рыцарамі арганізаваў шэраг паходаў на Літву. У перыяды такіх паходаў Соф'я

з маці знаходзілася ў сталіцы Ордэна — Мальбарку.

Так яна атрымала яшчэ адзін урок: у сваіх бітвах за ўладу родзічы літасці не ведаюць, чувацькага ворага шануюць вышэй, таму што за яго можна атрымаць выкуп, а з памілаваных сваякоў вырастоць мсціўцы.

Свяякі

У 1386 годзе смаленскі князь Святаслаў разам з сынамі Глебам і Юрыем, сабраўшы войска, рушылі паходам на Мсціслав. Сталі пад горадам дзесяць дзён, але ѿзьмі не змаглі. На адзінаццаты дзень на падмогу гораду падышлі Вітаўт і Скіргайла з палкамі. Смаліне сышліся з імі ў бітве на рацэ Вехры. Князь Святаслаў загінуў. Вітаўт і Скіргайла падышлі да Смаленска, узялі з яго выкуп і пасадзілі на княжанне Юрыя. У 1395 годзе Вітаўт загадаў смаленскім князям выехаць да яго за ахойнай граматай, аднак па дарозе іх скапілі і адправілі ў Ліду. Затым Вітаўт авалодаў Смаленскам і пасадзіў там сваіх намеснікаў.

У 1401 годзе дзядзька Соф'і, князь Юрый, разам з песьцем, князем Алегам Рэзанскім, адваяваў Смаленск, забіў намесніка Вітаўта і адданых яму баяраў. Але ўвесні Вітаўт з палкамі вярнуў Смаленск пад сваю ўладу. Князь Юрый мусіў уцякаць у Наўгародскае княства, дзе яго пагадзіліся прытуліць. Жыў ён у Таржку, дзе зноўшоў прыстанак выгнаны разам з ім князь Сямён Вяземскі. Князь Юрый закахаўся ў жонку Сямёна Вяземскага Ульяну, забіў яе мужа і спрабаваў сілай авалодаць удавой. Але княгиня, барончыцься, скапіла ножды кінулася бегчы. Разлютаваны князь Юрый дагнаў яе на двары і пасек мячом. Усвядоміўшы, што нарабіў, Юрый збег у Рэзанскую зямлю, дзе жыў і замольваў грэхі ў пустэльніку. Там і памёр у 1409 годзе.

Улада, кахранне, гвалт, кроў і здрады — яшчэ адзін урок сямей-

ных адносін для Соф'і, якой бацькоўскай волій наканавана было стаць жонкай князя Васіля.

Яе сям'я

Княжанне Васіль прыняў у 1389 годзе пасля смерці бацькі, Дзмітрыя Данскага, згодна яго волі. За нявестай Соф'ій у ордэнскую сталіцу ад вялікага князя маскоўскага было скіравана адмысловае пасольства. З Мальбарка Соф'я морам паплыла ў Пскоў, з яго дабралася ў Ноўгарад, дзе яе супракалі ад асобы жаніха яго дзядзька Уладзімір Серпухаўскі і яго малодшы брат князь Андрэй. 1 снежня 1390 года санкавы абоз даставіў князёвну ў Москву.

Так Соф'я, дачка Вітаўта, стала Соф'яй Вітаўтаўной, вялікай княгиній маскоўскай. Там ёй спатрэбліўся ўсе ўрокі барацьбы за ўладу, атрыманыя ў бацькоўскіх уладаннях.

У Дзмітрыя Данскага і жонкі яго Еўдакіі было 12 дзяцей. Двое памерлі да прыезду Соф'і, але засталася яшчэ дзесяць, прычым малодшы сын Канстанцін з'явіўся на свет за чатыры дні да смерці бацькі.

У самой Соф'і з Васілем нарадзілася пяць сыноў і чатыры дачкі. Першай з'явілася на свет у 1393 годзе Ганна, якую аддалі ў 14-гадовым узросце за візантыйскага цэсарэвіча Іоана Палеалога. Дачка Анастасія выйшла замуж за Аляксандра Алельку, што валодаў Слуцкім княствам. Васіліса і Марыя былі аддадзеныя за рускіх князёў.

Але на сынах Васіля і Соф'і стаяла пячатка року: Юрый памёр на сёмым годзе жыцця, Іван — на дваццатым, Сімeon і Даніла не працяглі і года. І толькі Васіль, якога Соф'я нарадзіла ў 44 гады, аказаўся доўгачаканым спадчынікам.

Смерть першага і другога сыноў стварылі сітуацыю, калі барацьбу за маскоўскага княжанне пачалі іншыя нашчадкі князя

Дзмітрыя, трymаючыся звычаю, які дазваляў ўзыходзіць на пасад і малодшым братам.

Магчыма, Соф'ю з мужам выцеснілі б з Крамля на задворкі, калі бацькам Соф'і не быў князь Вітаўт, які ў 1392 годзе прыйшоў да ўлады ў Вялікім княстве Літоўскім і ўтрымліваў яе аж да 1430-га, да самай смерці.

Двойчы, у 1399 і ў 1408 гадах, Вітаўт і Соф'я — бацька і дачка, вялікі князь і вялікая княгиня — супракалі ў Смаленску. Яшчэ раз яны пабачыліся праз дванаццаць гадоў, калі бацьку было ўжо за 72, а Соф'і — за 50. Разумеючы сілу свайго цесця, князь Васіль перад смерцю ў 1425 годзе «даручыў» жонку і дзесяцігадовага спадчынніка, таксама Васіля, апецы князя Вітаўта.

Міжусобіца

Васіль, пачаўшы княжыць па смерці бацькі ў 1425 годзе, сам па маленстве кіраваць не мог. Рэальны вялікай княгиній маскоўскай была Соф'я Вітаўтаўна. Не ўсе пагаджаліся з такім станам рэчаў: брат нябожчыка, Юрый, адмовіўся прысягнуцца пляменніку Васілю і скіраваўся ў свой горад Галіч збираць войска для вайны за маскоўскі пасад. Туды ж, у Галіч, але з мэтай унікнучы вайны, па дамоўленасці з княгиній Соф'яй, выправіўся мітрапаліт Фоцій. Юрый, усвядоміўшы, што яго апальчанне не зможа перамагчы маскоўскую конніцу, прызнаў сябе малодшым братам 10-гадовага пляменніка.

Але смерць Вітаўта ў 1430 годзе спрыяла абудженню ваяўнічых планаў у сямействе князя Юрыя. Ён гвалтоўна пазбавіў пляменніка вялікага княжання і «велікадушна» даў у долю Калому.

Давялося Соф'і выехаць з Москвы. Змірыща са становішчамі удзельнай княгині яна не магла, таму арганізавала праз царкву абурэнне самаўпраўнасцю малодшага сына Данскага. Юры, нядоўга пасядзеўшы вялікім князем маскоўскім, палічыў за лепшае вярнуцца ў свой Звянігарад. Там ён раптам сканаў, што выклікала падазрэнне ў атручванні. Вайна працягвалася да 1436 года, калі князь Васіль Касы, пляменнік Юрыя, накіраваўся ў Кастрому

збираць войскі супраць вялікага князя Васіля. У бітве Касы быў захоплены ў палон, адвезены ў Москву і па расцені баяраў аслеплены.

У 1440 годзе ў Троцкім замку князь Аляксандр Чартарыйскі па баярскай змове забіў роднага дзядзьку Соф'і — вялікага князя літоўскага Жыгімонта Кейстутавіча. На вызваленасці пасля шахтнага паклікалі вялікім князем 14-гадовага Казіміра, малодшага сына Ягайлы. Гэты стрэчны брат падыходзіў ёй ва ўнукі, ён з'явіўся на свет, калі Соф'я было 55 гадоў.

За помсту помста

Князь Васіль выступіў супраць татараў, якія ў 1445 годзе занялі Ніжні Ноўгарад, але ў бітве патрапіў у палон — у непрытомнасці пасля шахельнага ўдару. Потым на яго галаве налічылі трыцаць ран. Татары адправілі ў Москву княгині Соф'і нацельныя крыж сына, каб яна не ўсунілася ў яго бядзе. Соф'я Вітаўтаўна выкупіла Васіля за вялізную па тых часах суму ў 25 000 рублёў. Збор такіх сродкаў выклікаў сярод маскоўскага баярства смуту.

Князь Дзмітрый Шамяка гэтым скрыстаўся. Падчас ад'езду князя Васіля на багамолле Шамяка са сваімі прыхільнікамі захапіў Москву і паланіў жонку князя і княгиню-маці Соф'ю, а затым у Траецкім манастыры паланіў вялікага князя Васіля. Васіль быў адвезены ў Москву ў двор Шамякі, дзе 20 лютага 1446 года яго асліпілі і з жонкай саслалі ў Угліч. Было яму трыцаць гадоў, а наступныя шаснаццаць ён працягнуў на слепаце, і таму сталі яго зваць Васіль Цёмны. Княгиня Соф'я была саслана ў Чухламу.

У гэтай трагедыі яна выявіла цвёрдасць характару і энергію да дзяяцельнасці, здолеўшы арганізаць войска для вайны за маскоўскі пасад. Тады ж, у Галіч, але з мэтай унікнучы вайны, па дамоўленасці з княгині Соф'яй, а затым у Траецкім манастыры паланіў вялікага князя Васіля. Васіль быў адвезены ў Москву ў двор Шамякі, дзе 20 лютага 1446 года яго асліпілі і з жонкай саслалі ў Угліч. Было яму трыцаць гадоў, а наступныя шаснаццаць ён працягнуў на слепаце, і таму сталі яго зваць Васіль Цёмны. Княгиня Соф'я была саслана ў Чухламу.

У гэтай трагедыі яна выявіла цвёрдасць характару і энергію да дзяяцельнасці, здолеўшы арганізаць войска для вайны за маскоўскі пасад. Тады ж, у Галіч, але з мэтай унікнучы вайны, па дамоўленасці з княгині Соф'яй, а затым у Траецкім манастыры паланіў вялікага князя Васіля. Васіль быў адвезены ў Москву ў двор Шамякі, дзе 20 лютага 1446 года яго асліпілі і з жонкай саслалі ў Угліч. Было яму трыцаць гадоў, а наступныя шаснаццаць ён працягнуў на слепаце, і таму сталі яго зваць Васіль Цёмны. Княгиня Соф'я была саслана ў Чухламу.

У 1451 годзе на Москву рушылі татары. Васіль Цёмны адправіўся збираць войска для адпору ворагу, а ў Москву засталася кіраваць Соф'я Вітаўтаўна. Хронікі адзначаюць, што 80-гадовая вялікая княгиня мочнай волій арганізавала масквічоў на адпор татарам пад сценамі горада.

Памерла Соф'я Вітаўтаўна 13 ліпеня 1453 года. Пахаваная ва Узнясенскім дзяючым манастыре.

Княгиня Соф'я таксама набыла некалькі вёсак, якія адпісала ўнукам. Ёй належала і падмаскоўная вёска Варабёвы Горы (у савецкія гады — Ленінскія Горы), набытая ў папа па мянушы Верабей. Гэта вёска перайшла ад яе ўнуку Івану, які стаў вялікім князем пасля смерці бацькі (праз дзесяць год пасля смерці Соф'і).

У 1469 годзе папа Павел II працягнуў Івану руку Соф'і Палеалог, пляменніцы апошняга візантыйскага імператара. Соф'я прывезла з сабой візантыйскія паданні пра царскую ўладу і візантыйскі герб — двухгаловага арла — знак адзінства царскай і царкоўнай улады. Ідэя царства, Соф'я і двухгаловы арол натхнілі князя Івана, будучага цара Івана III Васільевіча, да далучэння новых земель.

Па смерці Казіміра, калі літоўскі пасад заняў князь Аляксандр, цар Іван III пачаў маштабную вайну за беларускія землі.

КУЛЬТУРА

► МУЗЫЧНАЯ ПАДЗЕЯ

FINE RAMMSTEIN!

Анатоль МЯЛЬГУЙ

Пасля легендарнага мінскага канцэрта аркестра Дзюка Элінгтона ў 1971 годзе і мінулагодняга выступу «Prodigy» на стадыёне «Дынама», канцэрт «Rammstein» займае трэцяе месца сярод топавых падзея гастрольнага жыцця краіны і першае — па колькасці слухачоў, якія наведалі канцэрт рок-зоркі ў Мінску.

У свой час для савецкай моладзі нямецкія гурты з ГДР былі своеасаблівым «вакном» у вялікі свет сусветнай рок-музыки. Такія каманды, як «Karat», «Prinzip», «Puhdys», «Neumis Rock Circus», часцяком гастралявалі па рэспубліках СССР і знаёмлі слухачоў, зацікаўленых найноўшымі стылістычнымі рок-тэндэнцыямі, з тым, як яны ўвасабляюцца ў «жывых» канцэртных праграмах, дапамагалі асэнсаваць, якіх вяршынь могуць дасягнучь музыканты з краін «сацыялістычнага лагера».

Пасля аб'яднання Германіі нямецкі шоу-бізнес узбагаціўся за кошт таленавітых выкананіц ГДР, і таму сярод сусветных рок-зорак сёння мы бачым «Guano Apes», «Lacrimosa», «Tanzwut», «In Extremo», «Ascer», «Udo», «Rage», «Helloween», прадстаўнікоў маладой хвалі нямецкай рок-музыки — «Tokio Hotel», «Nevada Tan», «Cinema Bizarre»...

Але «Rammstein» у гэтай абойме займае асаблівае месца — месца галоўнага экспартнага прадукту нямецкамоўнай рок-культуры. Многія краіны свету лічаць за гонар прыняць на сваіх канцэртных пляцоўках культурных музыкантаў. Вось надышла чарга і Беларусь.

Дзякуючы дапамозе рэдакцый «Новага Часу» мне ўдалося трапіць у лядовы палац «Мінск-Арэна» на гістарычны канцэрт «Rammstein».

Хваляванні па дарозе да зорнага палаца

Перад тым, як упершыню выправіца ў дарогу да «Мінск-Арэны», мне прыйшла ідэя даведацца праз інтэрнэт, якім транспартам лепш дабірацца да гэтай мінскай спартыўнай плошчы, што на час пераўтварылася ў Мекку беларускіх меламанаў. На жаль, мне нічога канкрэтнага ў сусветным павуцінні знайсці не ўдалося. Давялося даверыцца інтуіцыі: на прыпынку каля ратушы разам з шматлікай кампаніяй маладых людзей зайдзіць у аўтобус маршрута №1 і даверыцца лёсу. Хутка мае хваляванні адносна магчымасці

не даехаць да «Мінск-Арэны» быті развеяны.

Добрым вястуном для мяне і іншых пасажыраў, якія не былі ўпэўнены ў правільнасці свайго шляху да «Rammstein», стала кандуктар аўтобуса, якая гучна абвясціла: «Не хвалойцеся! Усе вы даедзеце да «Мінск-Арэны»! І сапраўды, праз некалькі прыпынкаў пасажыры з палёгкай убачылі гма новага лядовага палаца і праз падземны пераход рушылі да збудавання, разглядаючы і аблікарываючы яго архітэктуру і грандыёзныя памеры.

Сек'юрыці: ветлівасць і уважлівасць

Відавочна, што вельмі цяжка падтрымліваць парадак у шматтысячным асяроддзі такой публікі, як прыхільнікі року. Але ў службы аховы ўжо ёсць вопыт працы сярод іншага неспакойнага кантынгенту — хакейных фанатаў. Ды і беларускія прыхільнікі року «Rammstein» адчуваюць гістарычнасць моманту, таму з большага праяўлялі разуменне і

дэманстравалі дысцыплінаванасць у пераадольванні фармальных патрабаванняў бяспекі.

Першая з іх — працэдура ўваходу ў сектар. Дзеля гэтага трэба было прыкладці свой білет да лазернага сканера, які праз секунду даваў дазвол да далейшага руху ў напрамак да металашукальнікаў. І гэтая «перашкода» шматтысячным натоўпам прыхільнікаў «Rammstein» з поспехам пераадольвалася. Аператары ўсіх спрыялі прафесіяналізму і ветлівасці супрацоўнікаў «Мінск-Арэны», якія ў гэтай важнай для слухачоў справе раўняліся на досвед сваіх нямецкіх колегаў. Далей наведальнікі канцэрта «Rammstein» чакалі зручныя гардеробы, каварні і прыбіральні. А таксама імправізаваныя крамы, дзе можна было набыць адзенне з лагатыпам любімай каманды...

Сустрэча з легендай

Канцэрт пачаўся на гадзіну пазней, чым было заяўлена ў афішах. За гэты час публіка дастаткова «разагрэлася», каб як след, на вы-

сокім эмацыянальным уздыме прыняць з'яўление сваіх куміраў.

Напачатку публіку «разаграваў» сумесны амерыкано-навежскі гурт «Combichrist», які выканаў некалькі рytмічных англомоўных кампазіцый. Публіку весяліла тое, што музыканты «Combichrist» кідаліся адзін у аднаго часткамі ўдарнай установкі і іншымі музычнымі прыладамі.

На гэтым «разаграваючы» сэт скончыўся, і пад гучныя волескі і воклічы прыхільнікаў на сцену пачалі з'яўляцца музыканты «Rammstein». Спачатку да публікі выйша фронтмэн «Rammstein» Тыль Ліндэман (Till Lindemann), а потым асташтні ўдзельнік гурта — гітарысты Рыкард Круспе (Richard Zven Kruspe), Пауль Ландэрс (Paul Landers), басіст Алівер Рыдэль (Oliver Riedel), клавішнік Крысціян Лорэнц (Christian Flake Lorenz) і ўдарнік Крыстаф Шнайдэр (Christoph «Doom» Schneider). Гэтым складам музыкі адкрыты праграму свайго мінскага канцэрта, калі заспявалі песню-візітніку «Rammstein» «Rammlied» (Песнютаран).

Сусветнавядомыя музыканты прывезлі ў Мінск новую праграму паводле апошняга скандальнага альбома «Rammstein» «Liebe ist fur alle da» — «Каханне існуе для ўсіх». Самае цікавае, што беларускім прыхільнікам ужо добра вядомыя гэтыя творы, і яны з задавальненнем співали разам з Тылем Ліндэманам такія кампазіцыі, як «Pussy», «Ich tu dir weh», некаторыя англомоўныя песні з гэтай кружэлкі. Выступ прайшоў на адным дыханні, імгненія, бо нямецкія музыканты маюць валадарства над часам: могуць спрасаваць, а могуць і расцягнучь яго. Адчуваеща моцныя магічныя пасыл музыки «Rammstein»!

З музычнага пункту гледжання гучанне калектыву не змяніла і застаецца сінтазам традыцыйных маршавых рytмаў, фанетычных асаблівасцяў нямецкай мовы і ўзору класічнай музыкі гэтай краіны. Да таго ж, «Rammstein» сёння, нават у свеце камерцыйных патрабаванняў шоу-бізнеса, застаецца адным з самых экстремальных па гучанню nu-metal і industrial-гуртоў сусветнай рок-сцэны. Класічным у творчасці «Rammstein» з'яўляецца і тое, што фронтмэн гурта Тыль Ліндэман выконвае песні ў экстремальнай стылістыцы, пры гэтым карыстаецца опернымі прыёмамі.

Такія асаблівасці гучання гурта беларускія слухачы добра ведаюць па хітах «Rammstein» мінулых гадоў, якія нямецкія рок-музыканты з задавальненнем выканалі ў рэтра-частцы сваёй праграмы і на «біс». Пад высокімі крыламі «Мінск-Арэны» асабліва ўражвалі сваім гучаннем такія вядомыя кампазіцыі, як «Links 234», «Ich Will», «Benzin», «Bang Bang», «Ohne Dich», «Sonne»...

Выбуховыя рytмы і вогненныя мелоды

Калі распавядаеш пра канцэрты ўрэзанні ад выступу такой рок-зоркі, як «Rammstein»,

нельга не адзначыць «фішку» гурта, якая прываблівае слухачоў з усіх кантынентаў — іх сусветнавядомае фаер-шоу.

Заўажна, што для зручнасці музыкантаў яе прыстасавані схаваны пад канцэртнай сцэнай. Гэта частка праграмы «Rammstein» — бадай самая тэхнічна ёмістая, і для транспарціроўкі абсталевання пад яе патрабуеца большая частка з дваццаці фураў, якімі карыстаецца тэхперсанал гурта.

Трэба адзначыць і тое, што «рамштайнаўскае» фаер-шоу — голоўная турбота беларускіх пажарных, якія (і гэта зразумела!) баяліся паўтору таго, што адбылося ў Расіі ў сумнавядомым клубе «Хромая лошадź». Сапраўды, беларускім пажарным давялося папрацаваць разам з нямецкімі спецыялістамі, кабагонь і выхукі петард не прынеслі шкоды слухачам, а спрыялі выключна візуальному ўвасабленню індустрыйнай эстэтыкі гурта «Rammstein».

У выніку слухачы сталі сведкамі унікальнага відовішча, своеасаблівай сімфоніі з выкарystаннем слупоў агню і пары, сцэнічных агнямётаў, кіруемых феерверкаў і моцных выбухах, якія скаланалі палац і ўнутранасці слухачоў.

Асабліва ўражвала тое, як выбухі вялікіх петард і феерверкаў, якія на сцэне былі замаскіраваныя лялькамі з тканіны, сінхронна супадалі з сола ўдарніка «Rammstein» Крыстафа Шнайдэра. Каб надаць фаер-шоу рысы драматызму, яго рэжысёры ўводзілі ў сцэнарый шоу жывых ўдзельнікаў, якія бегалі па сцэне ў палаючых касцюмах, альбо «згаралі» пад уздзеяннем фантастичнага вадаспада іскраў.

Але не толькі вогненнімі фокусамі было адзначана выступленне «Rammstein» у Мінску. Былі таксама і гіганцкія гарматы з мыльнымі бурбалкамі і рознакляровымі пляўсткамі, якімі музыканты прасігналізвалі слухачам пра заканчэнне канцэрта...

Можна доўга распавядаць пра тэхнічныя навінкі, якіх яшчэ не бачыў Мінск. Але не ў гэтым бачыцца важнасць гэтай культурнай падзеі. Для нашай краіны канцэрт гурта «Rammstein» сімптоматычны па некалькіх прычынах.

Па-першое, уладам урэшце ўдалося адысці ад саўковага ўяўлення пра маральнае і амаральнае ў рок-музыцы і ўстрымліваць ад забароны канцэрта «Rammstein» у Беларусі. Якбы на tym не настойвалі самыя кансерваторы ўнія калы беларускага грамадства. Бо гэта нанесла б непапраўны ўрон аўтарытэту нашай краіны ў свеце і сядр беларускай моладзі ў прыватнасці.

Па-другое, для шматлікіх беларускіх рок-выкананіц гурт «Rammstein» — рэальнае ўвасабленне ідэі таго, што музыканты могуць дасягнучь сусветнай вядомасці і не здраджаць роднай мове, што прагрэсіўны шоу-бізнес — не перашкода для тых, каму душа баліць за лёс роднага слова ў сучаснай культуре. Ці значыць гэта, што на чарзе новыя крокі да свабоды самавыяўлення асобы — канцэрты «Metallica», «AC/DC» ды «Kiss»?